

Lördagen den 8 Mars 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 5:te dennes och protokollet för den 26 sistlidne Februari för- och eftermiddagen.

Herr Stråle: Af Friherre Cederström har jag blifvit anmodad att meddela Kammaren, att han i anseende till en nära anhörigs frånfälle måste resa till Skåne, och att anhålla om tre veckors ledighet från riksdagen för bemålde Friherre från och med denna dag.

Uppå härefter gjord proposition beviljade Kammaren Friherre Cederström ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckors tid, räknad från denna dag.

Herr Berg: Jag får vördsamt anhålla om tre veckors ledighet från riksdagen från och med nästa Tisdag.

Denna anhållan bifölls.

Upplästes ett af Herr *Andersson* inlemnadt memorial af följande lydelse:

Jag får härmed anhålla att Kammaren ville bevilja mig tjänstledighet under 14 dagars tid, räknadt från den 10 i denna månad.

Jemväl härtill gaf Kammaren sitt samtycke.

Företogs val af ytterligare fyra suppleanter i Stats-Utskottet, och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Burman	med 51 röster,
„ Björkenstam	„ 51 „
Grefve Lagerberg	„ 50 „
„ Wachtmeister, A. F.	„ 49 „

sedan lottning anställts mellan de ledamöter, som erhållit 51 röster, för bestämmande af den ordning, i hvilken de skulle såsom suppleanter inträda.

Företogs val af ytterligare två suppleanter i Banko-Utskottet och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde Herr Lenning med 44 röster,
 „ von Strokirch „ 43 „

Justerades två protokollsutdrag om de nu förrättade valen.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 5 dennes bordlagda nådiga proposition om antagande af ett nytt myntsytstem.

Herr Rydqvist: I hufvudfrågan vill jag vid detta tillfälle icke afgifva något yttrande. Deremot önskade jag och anhåller att få fästa vederbörande Utskotts uppmärksamhet på ett par omständigheter, hvilka, enligt min åsigt, äro af vikt. Den ena rör det förhållande, att då man hittills i aflättna nådiga propositioner och äfven i saker af mindre vikt varit van att få mottaga kännedom om de utlåtanden, som vederbörande myndigheter, när sådana blifvit hörda, afgifvit, förekommer deremot här, att i denna fråga, som är så viktig, Kongl. Maj:ts, enligt hvad handlingarne utvisa, visserligen hört Kongl. Statskontoret, som ock under den 9 sistlidne November afgifvit utlåtande öfver myntkommissionens betänkande af den 20 förutgående September; men hvad Statskontoret yttrat kan åter icke inhemtas af de handlingar, som äro bifogade Kongl. Maj:ts nu föredragna proposition. Jag önskade derfore, att Utskottet måtte på vanligt sätt i korthet referera innehållet af detta Statskontorets utlåtande i det betänkande, som kommer att afgifvas.

Den andra omständigheten är den, att äfven i denna fråga, liksom förhållandet varit med några andra under den sednaste tiden, der man haft behof af att angifva utländskt, vanligen franskt mynt, mått, mål eller vikt, har man icke meddelat Riksdagen några andra upplysningar, än att det föreslagna silfvermyntstycket skulle blifva så och så många millimeter i diameter och innehålla så och så många gram i bruttovikt och fint silfver. Jag finner nu visserligen, att, då de myntförhållanden, som här afses, röra en internationel fråga mellan de skandinaviska länderna, våra svenska förhållanden icke kunnat inflyta i sjelfva konventionen; men deremot anser jag det vara af stor vikt, då man icke kan begära, att en hvar ledamot af Kamrarne skall finnas benägen att uppgöra en noggrann jemförelse mellan våra nu gällande silfvermynt och de föreslagna, i hänseende till mått och vikt, att Utskottet behagade framlägga en jemförelsetabla mellan de

uppgifna millimeterna och motsvarande tum och linier, samt öfver förvandlingen af gram till motsvarande ort och korn, dervid Utskottet, för att en verklig jemförelse skall kunna ega rum, skulle utsätta i den ena kolumnen hvad vårt nuvarande mynt innehåller i finsilfver, och i den andra hvad det motsvariga blifvande myntet skulle innehålla i sådant silfver. Det är väl sannt, att, enligt det nu afgifna förslaget, silfvermyntet hädanefter skulle blifva betraktadt endast såsom skiljemynt för ett visst begränsadt belopp, och att man derföre skulle kunna anse en sådan jemförelse vara af obetydlig vigt; men, mine Herrar, hvad denna fråga angår, lefva vi i en tid, då man icke kan göra för sig alldeles klart, om den nya myntbestämningsgrunden verkligen har någon längre framtid för sig. Man har inom mannaninne erfarit, att i ett land som Sverige, hvilket städse förut eller sedan århundraden haft silfvermyntfot, men öfvergått till guld, förhållandet mellan de ädla metallerna efter någon tid blifvit så förändradt, att man återgått till silfver, och då är det verkligen af vigt att veta, huru de gamla och nya mynten förhålla sig till hvarandra i afseende på innehållet af finsilfver. I alla händelser och då finsilfret, såsom metall, fortfarande kommer att ega sitt värde både i förhållande till guldet och till alla andra varor, är det af utomordentlig vigt att få noggrann kännedom om, huru långt man nu vill gå i "billionering" eller myntförsämring, som fordom benämndes helt enkelt: myntförfalskning.

Jag anhåller att detta mitt anförande måtte få åtfölja remissen af den Kongl. propositionen.

Heir Wallenberg: Då jag under några dagar, med Herr Tallmannens medgifvande, varit frånvarande, har jag icke varit i tillfälle att taga kännedom om den nu aflåtne Kongl. propositionen. Jag vill nu blott tillåta mig att till det Utskott, som kommer att behandla denna fråga, hemställa, att detsamma måtte dervid gå så till väga, att frågan om konverteringen måtte sättas i första rummet, så att vi icke löpa fara, att det nya myntförslaget väl blir antaget, men sedermera obenägenhet uppstår att antaga konverteringen, som likväl är den enda ursäkten för en så beskaffad myntreform.

Grefve Hamilton, Henning: Icke heller jag har för afsigt att ingå i någon granskning af Kongl. Maj:ts nu afgifna proposition; men dervid förekommer en omständighet, som jag anser af den vigt, att, om också icke någon anledning till anmärkning skulle förefinnas, det likväl synes mig angeläget att detta måtte blifva fullständigt utredt. Genom den Kongl. propositionen är föreslagen en sådan konvertering af myntet, att hvar och en skall vara skyldig att i stället för en riksdaler riksmünt mottaga en krona, oaktadt det kan vara ovisst, huruvida dessa båda mynt ega samma värde. Man kan till och med på förhand antaga, att en krona skall blifva något mindre värd än en riksdaler. Detta är ett förhållande, som på det djupaste ingriper i den enskilda eganderätten, och som synes vara af civilrättslig natur. Den frågan uppstår derföre, om den nya kon-

verteringslagen verkligen icke är en civillag, öfver hvilken, enligt 87 § Regeringsformen, Högsta Domstolen borde varit hörd. Jag vill väl icke bestämdt påstå, att så är förhållandet; men jag tror, att denna fråga måste väl utredas, ty onekligen är det en våldsamt lagstiftning, då Konungen och Riksdagen bestämma, att den enskilde i ett visst fall icke skall få göra hela sin rätt mot en annan gällande; och vill man vidtaga en sådan lagstiftning, är det ytterst angeläget att dervid iakttaga alla laga former, så att den lidande sedermera icke allenast kan beklaga sig öfver sjelfva saken, utan äfven deröfver att den blifvit beslutad i annan ordning än den, grundlagen föreskrifver.

Öfverläggningen förklarades slutad och den Kongl. propositionen jemte yttrandena hänvisades till Banko-Utskottet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 1 och 5 dennes bordlagda Utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Lades till handlingarne.

2:dra punkten.

Herr Berg: Ehuruväl denna fråga utan tvifvel icke i denna Kammare, och möjligen icke heller i Medkammaren, behöfver något försvar, vill jag dock icke neka mig tillfredsställelsen att få uttala min glädje öfver det förslag till generalstabens organisation Kongl. Maj:t här framlagt. Redan då jag första gången, för fem år sedan, yttrade mig i denna Kammare med anledning af förslaget, att topografiska korpsen skulle öfvertaga ledningen af det ekonomiska karteverket, tog jag mig friheten att vindicera topografiska korpsens rätt att räknas såsom en del af generalstabens, och jag anmärkte dervid det stora behofvet för försvarsverket af en väl ordnad och till numerären ej för fåtalig generalstab. Sådan generalstabens för närvarande är, finnes der visserligen mycken skicklighet, och derigenom att stabens officerare tillhört arméen, råder äfven hos dem både öfning och färdighet att sköta och handtera trupp; men så som det nu är ställdt har dock arméen förlorat ett antal dugliga officerare. Med den organisation, som nu är af Kongl. Maj:t föreslagen, bibehålles åter fortfarande generalstabsofficern åt arméen, och derjemte vinnes det mål, att han erhåller samma öfning och skicklighet vid behandlingen af trupp, som arméens officerare. Detta är på ett särdeles lyckligt sätt funnet, och isynnerhet framstår såsom en förtjenst hos förslaget föreskriften, att generalstabsofficern icke allenast kommer att öfva sig i det vapen han egentligen tillhör, utan äfven i de andra vapnen.

Det skulle kunna vara tillräckligt med hvad jag nu yttrat för

att begära proposition på bifall till Kongl. Maj:ts förslag; men det torde tillåtas mig att yttra några ord, som jag tror icke äro för saken helt och hållet främmande. Om detta förslag bifalles, har ett betydligt steg blifvit taget till förbättring af vårt försvarsväsende och till genomförande af arméorganisationen. Det andra och icke mindre viktiga steget vore, enligt min åsigt, att ordna värnepligt-lagen så, att den litet mer än nu tillförsäkrar landet det försvar, hvaraf det är i behof. I denna sak är jag icke fullt af samma åsigt, som den förre krigsministern, hvilket jag äfven yttrade sista gången denna fråga var på tal. Om denna värnepligtslag, sådan den af Kongl. Maj:t var föreslagen och af Riksdagen antagen, erhöle den förändring, att den individuella rätten icke komme att tagas i större anspråk än som, enligt min åsigt, vore för landets försvar behöfligt. tror jag, att detta försvar skulle vara i väsentlig mån kompletteradt, i synnerhet då den tillgång på befäl, som med nämnda lag var afsedd att vinnas, efter hvad jag vågar tro, skulle kunna erhållas på frivillig väg. Jag ber om ursäkt att jag gjort denna utflykt från ämnet; och då jag nu slutar, vill jag ännu en gång uttala min glädje deröfver, att detta förslag blifvit framlagdt.

Grefve Lagerberg: För min del hade jag visserligen föreställt mig, att ett sådant förslag till generalstabens omorganisation icke bort komma förr än i sammanhang med frågan om organisationen af arméen i sin helhet, men då det ser ut, som om vi i dylika frågor måste beträda de partiella reformernas bana, kan jag icke vara annat än särdeles tillfredsställd, att förslaget nu blifvit af Kongl. Maj:t framlagdt. Visserligen har jag några anmärkningar att göra deremot; men jag skulle icke tillåtit mig att vid detta tillfälle omnämna dem, om icke Stats-Utskottet i sitt betänkande hade purement et simplement tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag, så att det åtminstone för mig ser ut, som man skulle med ett bifall till Utskottets hemställen äfven godkänna alla de motiv och resonnementer, som förekomma i Kongl. Maj:ts nädiga proposition. För min del skulle jag önskat, att man beslutat ställa anslaget för generalstabens organisation till Kongl. Maj:ts disposition. Kongl. Maj:t hade då haft fullt fria händer vid genomförandet af organisationen och kunnat med lätthet göra de förändringar som alltid vid dylika tillfällen förekomma.

Hvad angår de betänkligheter och anmärkningar emot förslaget jag har att göra, förefaller det mig till en början, att antalet officerare i staben är väl stort. Jag tror, att hela apparaten blir något för stor för våra små förhållanden, och jag skulle önskat, att löjtnantsgraden icke alls funnits, men att deremot antalet aspiranter varit större. Detta skulle, enligt min åsigt, vara i många hänseenden bättre och leda till lättnad vid tjänstgöring och befordran. Jag anser äfven, att chefen för staben borde vara öfverste, i motsats till chefen för Landtförsvars-departementet, tror jag att hans ställning till krigsstyrelsen då blifver angenämare. Jag kan ej inse huru tvänne sådana personligheter som chefen för Landtförsvars-departementet och den föreslagne chefen för generalstabens skola trifvas tillsammans. För
stor

stor makt är lagd i chefens för generalstaben hand. Han bör ej vara inspektör för läroverken. Denna viktiga post vinner ej något derpå.

Vidare anser jag, att lönerna i alla grader äro tilltagna för små. Detta är visserligen erkänt i Kongl. Maj:ts proposition; men då man gör en ny organisation och känner behoven samt vill ställa så stora fordringar på alla, som skola komma in i staben, måste man afven från början sörja för att betrygga deras ekonomiska bestånd; och i synnerhet då man kan antaga, att det blir de minst bemedlade ynglingarne, som komma att välja denna bana, hade det varit önskligt, att lönerna m. m. blifvit satta tillräckliga. Emot aflönings sättet för chefen för generalstaben tillåter jag mig anmärka att jag anser mindre lämpligt att uti hans löneförmåner upptaga taffelpenningar till ett belopp af omkring en $\frac{1}{2}$ af hans lönevilkor. En samvetsgrann chef skall då anse för sin pligt att traktera upp denna summa, och då springer det väl hvar och en lätt i ögonen huru otillräcklig den återstående delen af lönen är till att nödforftigt lefva, helst som både inqvartering, häst och fouragemedel äro för lågt tilltagne.

Vid denna organisation af generalstaben har man sökt tillämpa det s. k. passage-systemet; det gillar jag i allo, men deremot kan jag icke godkänna i allo det sätt, på hvilket man tänkt sig genomförandet. Hade man med organisationen af generalstaben dröjt till dess organisationen af arméen egt rum, tror jag, att man lättare kunnat öfvervinna de stora svårigheter som alltid förefinnas vid ett passage-systems införande. Några säkra garantier, att generalstabs-officern på samma gång han blir en teoretiskt skicklig, afven skall blifva en praktiskt duglig officer, finner jag ej. Den svåra knuten att lösa, vid tillämpningen af detta system, är just, att ställa så till att generalstabs-officern skall kunna förvärfva sig praktisk duglighet och öfning att sköta och handtera trupp; men detta är, enligt min åsigt, icke i det Kongl. förslaget löst på ett fullt tillfredsställande sätt. Jag skulle önskat, att till de bestämmelser, som finnas anförda i förslaget, varit tillagdt ett stadgande, att åtminstone en kapten i generalstaben efter fyra à sex års tjenstgöring derstädes skulle komma ut i arméen på ett à två år som kompani-chef. Han kunde sedermera, om han vore lämplig, återvända till generalstaben, och man hade derigenom fått säkerhet att han kunde exercera åtminstone ett kompani; något som mer än väl behöfs om man vill undvika att vid befordringar komma i kollision med arméens officerare. Detta finnes tyvärr icke nu stadgadt här. Jag tillåter mig nämna, att i Norge förefinnes en dylik kombination mellan arméen och generalstaben, och att den komité, som der i och för denna fråga var tillsatt, var af den tanke, att generalstabs-officern efter några års tjenstgöring i staben borde komma ut i arméen. Kan man i Norge stadga detta, tror jag, att inga svårigheter härför skulle möta i Sverige, och att det skulle verka helsosamt och lifgifvande samt lugnande för arméen tror jag för visso. Hvar och en af Eder, mine Herrar, påminner sig säkert, att, då vid förra riksdagen frågan om ekonomiska karteverkets öfverflyttning till topografiska korpsen, utan något motstånd och nästan utan diskussion i denna Kammare till följd af

chefens för Civil-departementet noggranna och utmärkta utredning i ämnet, antogs, bland skälen för denna öfverflyttning förekom, att så länge generalstaben icke uteslutande arbetade för militära ändamål, en sådan öfverflyttning vore lämplig. För min del motsatte jag mig då ej denna öfverflyttning, men nu anser jag mig icke allenast böra mot-ätta mig bibehållandet af berörda karteverk vid generalstabens topografiska afdelning, utan äfven till protokollet deremot nedlägga en protest mot det skadliga deri. Det geografiska och ekonomiska karteverket tillhör Civil-departementet och torde böra dit förflyttas. En generalstab, hvars verksamhet från början ej har till syfte att uteslutande verka i och för militära ändamål är förfelad.

Detta är i korthet de betänkligheter, som jag har emot förslaget. Slutligen vill jag uttala en önskan och en förhoppning, att vid tillsättandet af beställningarne i de olika graderna den största noggrannhet och försigtighet iakttages vid valet ibland de utmärkta officerare, som finnas att tillgå, och i synnerhet att ingen måtte upprycka i högre grad, som icke fullt genomgått de såväl teoretiska som framför allt de praktiska prof som i den Kongl. propositionen omnämnas.

Herr Abelin: Den fråga som föreligger till afgörande, eller organisationen af generalstaben, är tvifvelsutan, på sätt redan blifvit anmärkt, en fråga af väsendtlig vikt, ej mindre i och för sig, ämbetsaktligast för det inflytande dess mer eller mindre lyckliga lösning kan komma att utöfva på försvarsväsendet i allmänhet, på armén i sin helhet. Den omständighet emellertid, att frågan är af en sådan betydelse föranleder mig att till protokollet uttala min mening öfver det nu föreliggande organisationsförslaget, så mycket heldre som jag, i motsats mot hvad förhållandet varit med Utskottet, genom just det den Kongl. propositionen bifogade underdåniga memorialet kommit till den uppfattning, att den föreslagna organisationen af generalstaben *icke* är i allo ändamålsenlig.

Förslaget hvilat utan tvifvel på en riktig grundsats i det det samma förutsätter att generalstaben skall utgöra en egen korps med sin särskilda chef och med egen lönestat. Fördelarne häraf hafva synts mig så öfvervägande, att det förekommit mig klart, att det slutliga valet mellan olika former för organisationen, här i vårt land liksom i de flesta andra länder, icke gerna kunnat utfalla annorlunda än till fördel för formen: en egen korps med egen chef och egen lönestat. I tillämpningen af sjelfva grundsatsen är emellertid i detta förslag steget icke fullt uttaget, hvarigenom ock fara är för handen att den antagna grunden icke kan bereda de fördelar, man annars kunnat vänta af densamma.

Innan jag emellertid går att utveckla min åsigt härutinnan, tillåter jag mig vidröra ännu ett par grunddrag i förslaget, dem jag anser tala till fördel för detsamma.

Det ena af dessa är det som afser stabens stycka och sammansättning. I motsats till den föregående ledaren anser jag att det ifrågasatta antalet officerare närmar sig så nära som möjligt det för våra förhållanden lämpligaste, då, såsom vid uppgörandet häraf är

nödigt, hänsyn tages till en del omständigheter, hvilka icke kunna lemnas obeaktade. Visserligen framgår af det underdåniga memorialet, att generalstabs-officerarnes uppgift och sysselsättning i fredstid lagts till grund för antalets bestämmande; men en antydning i samma anförande, att den föreslagna personalen måste, för att ej rubba mobiliseringens jemna gång, jemväl så beräknas, att den motsvarar första behöfvat af stabsofficerare för fältarméen, bör fullt tillfredsställa den, som, utgående från den grundsats, att organisationen af generalstaben likasom hvarje annan del af arméen bör bestämmas efter krafvet vid en mobilisering eller, med andra ord, utgå från förhållanden som kunna inträffa under krigstid, i sina bemödanden att bilda sig en åsigt om det lämpliga i stabens styrka, kommit till ungefär samma resultat, som det i nu föreliggande förslag angifna.

Vidare synes det mig som om förslaget, i afseende på tillämpningen af det s. k. passage-systemet, innebure en välbekant, af omständigheterna påkallad begränsning. Förfäktarne af den åsigt, som för ett par år sedan lärt mera allmänt gjort sig gällande, att det preussiska passage-systemet borde i sin fulla utsträckning tillämpas vid organisationen äfven af vår generalstab, hoppas jag skola af Herr Departements-chefens motivering för en annan åsigt finna sig öfvertygade om nödvändigheten af en begränsning härutinnan och nu mera icke lägga hinder i vägen för organisationens genomförande. Den omständighet emellertid, att Herr Departements-chefen, hufvudsakligast, som det vill synas, af det skäl, att det preussiska systemet icke passar för våra närvarande arméförhållanden, finner sig föranlåten att ej inrymma det uti ett förslag till generalstabsorganisation, afsedt att sättas i verket först vid den tidpunkt då ett bebådadt nytt arméorganisationsförslag är att motse, utgör dessutom en särskild anledning till tillfredsställelse för alla dem, som önska se dessa samma förhållanden utgöra grundvalen i den nya armébyggnaden.

Efter att nu hafva vidört de, enligt mitt förmenande, riktigt funna hufvudgrunderna i förslaget, tillåter jag mig framhålla några af förslagets olägenheter.

Till dessa räknar jag i första rummet den omständigheten att en del af stabens officerare kvarstå med tur- och befodringsrätt inom regementena. Denna viktiga punkt har länge utgjort föremål för meningsutbyte mellan olika tänkande, men för hvarje gång frågan om generalstabens organisation undergått en allvarligare pröfning, bar man, vill det synas mig, närmast sig den tvifvelsutan riktiga grundsatsen att staben bör vara *fristående* och dess officerare sålunda icke, jemte sin anställning i staben, ega sådana vid regementena. Det kan ej heller undfalla den, som uppmärksam betraktar förhållandena, att ej mindre det nu föreliggande förslaget, än de förslag, som utgått från de komitéer, som haft att yttra sig öfver frågan, i sjelfva verket gifva stöd för denna sats, i det de inom sig icke kunnat följdriktigt inrymma tillämpningen af åsigten om generalstabs-officerarnes kvarstående vid regementena, utan jemväl innehållit förslag derom, att en del af stabens officerare, uppgående i Kongl. Maj:ts förslag till 14 af 38 eller till mer än $\frac{1}{3}$ af hela antalet, icke skulle tillhöra annan korps. För att sålunda vidhålla eller vinna

tillämpning för en åsigt, för hvars riktighet endast befarade förhållanden eller förmenta svårigheter kunnat åberopas, har i samtliga dessa förslag blifvit ifrågasatt en dubbelbet i organisationen, som förekommer mig lika oegentlig som den är *ovanlig*. För min del kan jag ej heller inse fördelen af officerarnes kvarstående vid regementena, men väl fattar jag de många olägenheter, som deraf måste blifva en följd och af hvilka må anföras några.

Den största och betänkligaste olägenheten af denna dubbla anställning och detta avancement i tvänne korpser utgöres af *oredan i befodringsväg* och deraf följande upp- och nedvända hierarkiska förhållanden, hvaraf åter i sin tur är att befara ringaktning för förmanskapet m. fl. för den militära lydnesspligten och den goda andan menliga förhållanden. Det är nemligen redan nu och måste framdeles blifva förhållandet, att avancementet inom staben går hastigare än på regementet. Deraf skall komma att inträffa, att äldre kapitener i staben komma att kvarstå såsom löjtnanter i regementet och vid detsamma hafva flere löjtnanter för sig till kapiten. Som nu är förhållandet, om jag minnes rätt, har den äldste kaptenen i generalstabens 4 löjtnanter för sig till kapten vid det regemente, han tillhör, och, utan att fästa mig vid det åberopade exemplet, tillåter jag mig hemställa huruvida det i allmänhet kan antagas lända till aktning för generalstabens och till en rätt uppfattning af förmanskapet, att den officer, som kunnat avancera till äldre kapiten i generalstabens, då han tjänstgör vid regementet, ställes under flere löjtnanter. Af den plan, som är uppställd för stabens första sammansättning, framgår äfven att det måste inträffa att redan första året en af stabens kapitener och sedermera, år efter annat, ännu flere af dem befodras från löjtnantsgrad i regementet direkte till major i generalstabens. Detta må nu med afseende å de personer, som sålunda befodras, ega sitt fulla berättigande, men med skäl kan ifrågasättas, huruvida den något ovanliga företeelsen är egnad stärka det eftersträfvade sambandet mellan staben och arméen eller göra den befodrade officers återgång, några år derefter, till en måhända ännu högre grad på samma regemente behagligt, vare sig för honom eller hans fordna äldre kamrater, af hvilka en och annan torde då ännu kvarstå uti löjtnantsgraden. Är det nu mer än sannolikt, att han vid en återgång på arméen, under dylika förhållanden, minst af allt önskar återkomma på det regemente, han fordom tillhört, hvari ligger då fördelen att han kvarstått vid detsamma!

Vidare har kvarstående vid regementena en stor olägenhet med sig derutinnan, att, enär, såsom jag nämnde, de der kvarvarande generalstabsofficerarne vanligen hafva högre grad i staben än vid regementena, den tjänstgöring vid trupp, hvarvid man, såsom jag tror, med rätta fäster så mycket afseende, blifver, om ej rent af till intet, dock i hög grad förfelad. Jag tillåter mig, för att bestyrka detta påstående, hemta ett exempel från förslaget. Enligt detsamma skulle år 1874 tretton befodringar till kapitener inom generalstabens ega rum, och antagligen kommer större delen af detta antal att tillhöra löjtnantsgraden, måhända i ett eller annat fall till och med andra löjtnantsgraden. Under hela den tid, desse generalstabs-

kapitener qvarstå såsom löjtnanter vid regementena, kan deras tjänstgöring vid trupp ej annat än blifva antingen mindre tillfredsställande eller ock å någöndera sidan förödmjukande eller förargelseväckande; ty den unge löjtnanten vid regementet, han må nu än vara af de äldre kapitenerne vid generalstaben, kan icke gifvas befäl öfver sina äldre kamrater, och svårligen kan han, kapitenen, ställas under löjtnanternes befäl, och sker det, visst är att det icke befrämjas en rätt uppfattning af förmanskapet. Och då nu en del af dessa generalstabskapitener komma att befordras från löjtnantsgraden i regemente direkte till majorer i staben, så hafva de ej fått tillfälle att föresitt inträde i regementsofficersgraden förvärfva erfarenhet och insigt i ett af de viktigaste och lärrikaste befäl öfver trupp, nemligen det som utöfvas vid förändret af kompani. Huru annorlunda skulle ej förhållandena vara, om generalstabsofficerarne vore *fristående* från regementena och icke bundna vid ett visst sådant för utgörande af den dem åliggande tjänstgöring vid trupp! De kunde då sändas till de regementen, som, med afseende å deras grad, vore mest i behof af dem; de vunne fördelarne af att tjänstgöra i den grad, de verkligen innehade och, genom att tjänstgöra på flere olika regementen, förvärfvade de en mångsidigare erfarenhet, rörande den rent praktiska militärverksamheten, liksom kännedom om andra förhållanden af militärisk vigt i olika delar af landet.

Olägenheterna af all denna oreda i befordringsväg och tjänstgöring äro lika påfallande och betänkliga, som medlet att dem afhjelpa synes mig lätt och nära till hands liggande. Och detta medel är: att göra generalstaben till en *fristående* korps, det är: en korps, hvars medlemmar icke derjemte tillhöra andra korps.

Hvad sedermera angår den chefen för generalstaben tillagda makt synes den äfven mig vara alltför vidsträckt. Att i denna persons hand lägga ett obegränsadt inflytande i afseende å officerarnes tillträde till och afgång ur staben, och att föreslå utom tur och inom alla grader, äfven sin närmaste man, är något som är egnadt ingifva farhågor att, der ej chefen är mer än vanligt upphöjd och oväldig, framgången inom staben, liksom i öfrigt, kan komma att bero af ett godt förhållande till honom personligen. Att honom tillagts äfven inspektörsskapet öfver militärläroverken minskar icke dessa farhågor. Dessutom föreställer jag mig att hans trängna göromål i öfrigt ej gerna kunna medgifva honom att egna all den omsorg åt dessa läroverk, som önskligt vore.

Hvad beträffar tiden för tillsättandet af chefsplatsen, så anser jag för fullkomligt riktig den at Herr Departements-chefen härutinnan uttryckta åsigt, eller att platsen bör genast tillsättas; men samma skäl, som kommit mig att dela denna åsigt hafva äfven fört mig till den öfvertygelsen, att det är af största vigt att platsen från början besättes med en person, som eger sådana egenskaper att han genast kan tilläggas den ställning, som chefen för generalstaben med rätta bör tillkomma: att den besättes af en person, som, hemmastadd ej blott med arbetena och tillståndet inom staben utan äfven med förhållandena inom arméen, kan med oväld bedöma båda samt med grannlaghet utöfva det stora inflytande, som är honom tillagdt ej mindre

i fråga om stabens första sammansättning än äfven i fråga om befordringar till och från densamma.

I afseende å afgången inom staben, får jag tillstå, att jag är oviss om rätta meningen med det yttrande, som derutinnan förekommer i det underdåniga memorialet. Herr Departements-chefen förklarar, att denna afgång bör kunna antagas till "minst 2 personer om året". Detta förutsätter att antalet två är ett *minimum*, som intet år får underskridas. De är sålunda då ingen afgång inträffar till följd af afsked, dödsfall eller befordringar till civil tjänst måste den till uppgifvet minimum åstadkommas genom befordringar på arméen. Men redan en så stark förflyttning till högre platser på arméen som två om året skulle till förmån för generalstabsofficerare absorbera ej mindre än 20 procent af vakanserna inom samtliga regementsofficersgraderna af arméens alla vapen, och det är föra värdt att sådant skulle stämma arméens officerare till missmod och verka förlamande på deras nit och intresse för tjensten; och än mer skulle detta blifva händelsen om, såsom af uttrycket "minst två" kan slutas, detta antal då och då komme att öferskridas.

Nagot ofattlig förekommer mig anledningen till det bemödande, som genomgår förslaget, att i all all hast komplettera staben, utau afseende derpå, om dess medlemmar fullgjort de vilkor, som förslaget förutsätter såsom oefftergifliga för vinnande af inträde uti staben, eller icke. Herr Departements-chefen anmarker ganska riktigt, att, huru skiljaktiga åsigtarna än kunnat vara om generalstabens organisation, så hafva likväl alla förslag, som derutinnan framstälts, föga vexlat i afseende å fordringarne för kompetens till inträde uti staben. Detta, som vittnar om den stora vigt, man allmänt fäster vid fullgörandet af dessa fordringar, synes äfven mana till att icke *onödigtvis* eftergifva dem. En del af dessa fordringar äro redan fullgjorda af hvar och en som tillhör den nuvarande staben, andra fordringar deremot mindre allmänt och en af dem, nemligen den icke oviktiga, att hafva tjenstgjort vid hvar och ett af de vapen officern icke tillhör, är, så vidt jag vet, ej fullgjord af en enda. Länder nu uppfyllandet af denna fordran, hvilket ej kan förnekas, till ökad omsigt och erfarenhet för generalstabsofficern, hvarföre då icke göra den till vilkor for inträde i den nya staben åtminstone för de unga. Hvarföre ej till aktning och väilja för staben samt fördel för det allmänna så snart som möjligt tillförbinda generalstabsofficern att söka förvärfva de egenskaper, hvilkas innehafvande ansetts erforderligt för att hans verksamhet må blifva fullt gagnande, och hvilka man fordrar af honom i gengäld för de relativt stora fördelar man är redo tillförsäkra honom! Och hvarföre icke från början söka förekomma, att en lucka i generalstabsofficerns utbildning för decennier skall vidlåda korpsen!

För att slutligen yttra mig angående de ifragasatta aföningsförmänerna, får jag förklara, att jag ej anser dem vara för högt tilltagna, utan önskar att de måtte till sitt fulla belopp utgå. Att deremot, på sätt föreslaget är, låta inquarteringspenningarne utgå såsom en särskild del af löneförmänerna, synes något oegentligt och är icke egnadt att bringa enkelhet och reda i aföningsförhållandena. Kongl.

Maj:t synes afven hafva delat en sådan uppfattning vid regierandet af de under Femte Hufvudtiteln hörande stater, der särskilda in-
 kvarteringspenningar icke förekomma.

Dessa äro de väsendtliga förhållanden, rörande hvilka jag önskat få min mening till protokollet antecknad. De äro derföre ej de enda som skulle kunna gifva skäl till erinringar, men då dessa icke vidrörda förhållanden dels äro af mindre betydelse, dels ock efter all sannolikhet komma att, för den händelse förslaget antages, vid tilllämpningen rättas, vill jag ej upptaga Kammarens tid med att ingå i granskning af desamma.

Ehuru jag således, från min sida, finner åtskilliga betänkligheter afseende å det nu framlagda organisationsförslaget, önskar jag likväl att det anslag, Kongl. Maj:t äskat, måtte för organisationens genomförande beviljas, i den förhoppning att, der de framställda anmärkningarne befinnas för sig ega giltiga skäl, vid dem i sådant fall må fastas afseende.

Grefve Hamilton Henning: Redan vid remissen af Kongl. Maj:ts proposition yttrade jag, i frågan om generalstaben, att jag ansåg dess organisation af den vigt att, ehuru jag visserligen kunde hafva en och annan anmärkning att göra emot förslaget, jag dock önskade att det af Kongl. Maj:t äskade anslag måtte blifva beviljadt. De anmärkningar, som jag skulle hafva velat göra, äro hufvudsakligen redan gjorda af de båda talare, som haft ordet, och, om jag också i ett eller annat något afviker från dem, vill jag dock ej besvära Kammarerna med ett uppreparande af hvad förut blifvit sagdt, utan ber endast att få göra en liten anmärkning mot det sätt, hvarpå de slutat sina anföranden. Möjligen, och till och med troligen, har Kammarerna af dessa yttranden kommit till den öfvertygelse, att, om också anslaget är behöfligt och bör beviljas, så vore det dock önskligt att Kongl. Maj:t före organisationens genomförande ville taga frågan i förnyad pröfning och då i sitt förslag göra de förändringar, hvartill omständigheterna kunna anses föranleda. Jag vill derföre hemställa att Kammarerna måtte fatta följande beslut: att Kongl. Maj:ts nådiga proposition i afseende på anslag och pensionsstat för generalstaben bifalles, under förklarande att detta bifall ej må anses lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:t att, vid genomförande af generalstabens organisation, i det nu framlagda förslaget dertill göra de förändringar, som vid frågans ytterligare pröfning befinnas ändamålsenliga eller nödiga". Det är visserligen ett yttrande af Stats-Utskottet, som möjligen skulle kunna anses gifva Kongl. Maj:t den rätt jag här afsett, då Utskottet särskildt betonar att regleringen ej utgör föremål för Riksdagens ompröfning, men i denna förklaring ligger dock ej någon uppmaning till Kongl. Maj:t att underkasta frågan någon ytterligare pröfning, hvilket jag för min del önskar måtte ske. Om frågan komme till Kongl. Maj:t i det skick, som Stats-Utskottet föreslagit, skulle följden blifva den, att Kongl. Maj:t möjligen ej skulle anse sig kunna, om han så funne nödigt, vidtaga någon förändring i det nu framställda förslaget. Jag anhåller derföre om bifall till det förslag, jag tagit mig friheten att göra.

Herr Berg: Utan att vilja underkänna vigten af de anmärkningar, som här blifvit gjorda mot Kongl. Maj:ts af Stats-Utskottet tillstyrkta proposition, ber jag dock få nämna, att i min tanke fördelarne äro så öfvervägande stora att vid jemförelse med dem anmärkningarnes betydelse högst väsendtligt reduceras. Bland anmärkningarne sätter jag i främsta rummet den som här blifvit gjord af förre Krigsministern, att det skulle fordras att generalstabens officerare hade gjort tjenst vid alla vapen. Den af samme talare uttalade fruktan att det skulle inverka på andan och disciplinen inom svenska arméen, att en kapiten i generalstaben, hvilken stode kvar i ett regemente och der vore endast löjtnant, kunde komma att vid regementet tjena under löjtnanter, tror jag ej har den stora vikt, som han ville fästa dervid, ty den person, som avancerat till kapiten i generalstaben, har redan tjenstgjort så mycket uti arméen att han bör hafva fått så mycken vana att behandla trupp, att han ej åter behöfver tjenstgöra såsom löjtnant. Jag vill emellertid ej förneka, att det kan vara skäl att önska några modifikationer i det framlagda förslaget och tror därför att det skulle vara bäst att bifalla förslaget i den form, som af grefve Hamilton föreslagits, på det att Kongl. Maj:tt ej må finna sig förhindrad att vidtaga de modifikationer, han kan finna nödiga och nyttiga. Jag gillar fullkomligt den anmärkning, som gjorts af Grefve Lagerberg mot upptagandet i chefens för generalstaben löneförhöjningar af taffelpenningar, och jag tror med honom att en annan form varit rättare. Hvarföre jag egentligen begärde ordet var emellertid ett yttrande af grefve Lagerberg, att när här förra året framlades ett förslag, som jemväl af Riksdagen antogs, att ekonomiska karteverket skulle läggas under topografiska korpsen, ej någon synnerlig gensägelse deremot egde rum. Jag ber då att få fästa hans uppmärksamhet derå, att förutom grefve Hamilton, både Grefve Mörner och jag yttrade oss deremot, hvilket väl äfven en del af Kammarrens ledamöter torde erinra sig. Jag förenar mig nu med honom i den önskan att vid topografiska korpsens förening med generalstaben ekonomiska karteverket måtte skiljas derifrån. På grund af hvad jag nu haft äran anföra, ber jag att få instämma med Grefve Hamilton och yrka bifall till hans förslag.

Herr Wijkander: Då tvänne högre militärer uttalat sina betänkligheter vid förslaget, må det förlätas mig att äfven jag begagnar min rätt att till protokollet uttala mina åsichter. Jag tror att förslaget verkligen tål vid en granskning och kan försvaras. Det är ganska anmärkningsvärdt att, under det den förste talaren, som förklarade sig vara vän af passage-systemet, ej fann förslaget hafva gått *nog* långt, tyckte deremot den andre talaren, på östgötabanken, som var vän af carrière-systemet och ville hafva generalstaben alldeles fristående, att det hade gått *för* långt. Detta förhållande, att sålunda de gjorda uttalandena gå i alldeles skilda riktningar, gifver kanske anledning på förhand antaga att förslaget gått en riktig medelväg. Lika med Grefve Lagerberg, tror äfven jag att passage-systemet är det enda rätta, men är det möjligt att under förhanden-

varande förhållanden tillämpa detsamma. Departementschefen har besvarat denna fråga med nej, och alla de komitéer, som varit nedsatte för utredning af denna sak, hafva likaledes besvarat frågan nekande. I dessa komitéer hafva emellertid på olika tider suttit svenska arméens och svenska generalstabens mest erfarne män. Den andre talaren önskade ett nästan rent carrière-system, hvilket jag deremot tillåter mig påstå är ett under alla förhållanden skadligt system. Såsom stöd för denna åsigt, inskränker jag mig att åberopa det sista krigets erfarenhet. Generalstaben stelnar ovilkorligen när den helt och hållet blir skild från arméen. Om den unge mannen, kort efter sitt inträde på den militära banan, kommer in i generalstaben och sedan skall der stanna, till dess han antingen utflyttas på arméen såsom regementsofficer eller, såsom den ärade talaren en gång uttalat. "efter naturens ordning" afgår, blir han ovilkorligen ensidig, blir främmande för arméens anda och för tjenstgöringen vid trupp samt obekant med förhållandena på periferien. Kommenderas han till tjenstgöring på ett regemente, blir han en obehaglig gäst, som regementet visserligen vill vara artig emot, men visst icke söker uppfostra till krigslydnad och verklig tjensteduglighet. Man kan icke för högt uppskatta betydelsen af regementsanda och kamratskap.

Hvad innebär nu föreliggande förslag? Jag skall försöka att besvara denna fråga utan att för mycket ingå i detaljer. Grefve Lagerberg sade, att han önskade att generalstabsofficern framför allt blefve praktiskt duglig, önskade att han varit verklig kompanichef innan han blefve major. Åsigtorna äro militäriskt riktiga, men hvad innebär i detta afseende förslaget? Den, som vill blifva aspirant, skall hafva tjenstgjort i minst tre år vid eget vapen samt derefter ett år vid hvartdera af de tvänne hafvudvapen. han ej tillhör; sedan han fullgjort detta skall han återgå till tjenstgöring på sitt eget regemente och dermed fortfara minst 6 månader. Det blir således först efter 6 års praktiska sommarövningar vid trupp, som han kan blifva generalstabsofficer; derefter står han kvar i regementet så länge han tillhör kompaniofficersgraderna. Hvarföre? Jo, för att han må kunna der tjenstgöra under de förhållanden, som, så vidt det under fredstid är möjligt, säkrast utbilda "den praktiska officeren". En dylik tjenstgöring blir något annat, än om han kommer till regementet såsom tillfällig gäst från en till viss grad alltid med misstroende, ofta med fruktan, ansedd korps. Men, säger herr Abelin, derest individen återgår till tjenstgöring vid sitt eget gamla regemente, kunna inträffa anciennitetsförhållanden, som försätta honom i en besynnerlig ställning; han kan nemligen vara äldre än den som skall kommendera honom, men jag djerfves påstå att denna fara icke i verkligheten förefinnes. Löjtnanten på kompaniet står ju blott under kompanichefens befäl, och regementschefen kan ju alltid placera en generalstabsofficer, som är löjtnant vid regementet och kapiten i generalstaben, på ett kompani der kompanichefen är äldre, ty icke kan han vara äldre kapten än alla kompanicheferne på regementet. Om emellertid ett så utomordentligt fall skulle inträffa, kvarstår ju alltid samma möjlighet som carrière-systemet erbjuder.

Han kan ju i sådant fall kommenderas till tjänstgöring vid ett främmande regemente. Blir han åter major i staben, kvarstår icke längre såsom lönlös vid regementet. Jag tror således ej att förslaget innebär de vådor som man förespeglar. Det har helt enkelt ej varit möjligt att tillämpa passage-systemet å vidsträcktare mån än som här skett och som förut föreslagits af landtförsvarskomitén. Hvartföre har det ej varit möjligt? Jo, derföre att vår organisation omöjliggör systemets genomförande. Hvad skulle väl en kapiten i generalstaben vinna på att han tvingades blifva kompanichef? Han skulle få föra kompani under mötet och föra kompanibefäl på roten. Det förra får han äfven såsom öfver stat kvarstående vid regementet, det sednare medför visserligen sin obestriddiga nytta, men jag tror dock ej nyttan deraf vara så stor, att man för den skull borde underkasta sig de olägenheter som med våra lönings- och tjänste-förhållanden härigenom uppstå för den sålunda uttransporterade. Den näst siste talaren yttrade åtskilligt om att detta kvarstående i regementet endast skulle framkalla missnöje och förödmjukelser. Nej, mina herrar, så stark, så god, är kamratandan inom vår armé att man ej har sett något dylikt der förekomma och att man ej heller har anledning befara det för framtiden. Erfarenheten inom staben är alldeles motsatt, talar ett helt annat språk. Det är när han kommer som främmande, man kan befara något dylikt, ej när han kommer till sitt gamla regemente, omslutes af den gamla kamratkretsen. Det är just med kändedom häraf som förut omnämde, erfarne militärer hafva så strängt fasthållit vid kvarstående i regementet, de gjorde det på grund af sin erfarenhet, och de hade alla en ganska vidsträckt sådan. Samme ärade talare sade äfven att det är vådligt att gifva chefen makt att befordra utom tur. Ja, all makt är vådlig, om den missbrukas, men härvidlag är denna makt ett oeftergifligt vilkor för generalstabens duglighet. Man måste underkasta sig denna våda och gifva chefen makt att befordra den större förmågan och aflägsna hvarje individ, som ej är fullt duglig. Ett sådant aflägsnande sker enligt det föreliggande förslaget tyst och enkelt genom en vänlig uppmaning af chefen till den förtröttade eller mindre lämplige att återgå till sitt regemente. Det är vigten af denna afgång, som den ärade talaren från sin ståndpunkt efter min uppfattning underskattar. Det är nemligen nödvändigt för staben, jag upprepar det, om den skall motsvara sitt ändamål, att den ej behöfver bibehålla inom sin ram annat än verkliga förmågor, som antingen komma att på arméen i sinom tid utplanteras såsom regementsofficerare eller ock, såsom speciellt lämpliga för generalstabens särskilda detaljer, undantagsvis, men endast undantagsvis, i staben kvarstanna. Hvar och en, som ej motsvarar dessa anspråk, måste afsöndras, konsten är blott att finna ut rätta sättet för ett dylikt aflägsnande, och jag tror verkligen att detta förslag gjort det så lyckligt som våra organisativa förhållanden medgifva. Jag ber slutligen att få ytterligare betona, att det ej är möjligt att hos oss införa ett rent passage-system. Hvad skulle väl en generalstabs-officer lära sig, derest han uttransporterades som kompanichef vid Hallands beväringsskvadron, Gotlands nationalbeväring eller Westernorrlands

bevaringsbataljon? Det låter sig verkligen icke göra att antaga ett rent passage-system, och man har därför nödgats inskränka sina be-
 mödandet till att närma sig detta system så nära som möjligt. Så
 har landförsvarskomitén gjort, och så har den nuvarande departements-
 chefen gjort. Utan att för öfrigt vidare ingå i några detaljer, till-
 låter jag mig derföre att yrka bifall till Stats-Utskottets betänkande.

Herr af Klint: Efter den siste talarens anförande har jag ej
 mycket att tillägga. Jag delar i allo hans åsichter i denna fråga och
 skall så vidt möjligt är, icke åter upptaga något af hvad han anført
 utan i dess ställe besvara några punkter i de anföranden, som här
 blifvit hållna förut. Den första anmärkning, som gjordes emot Stats-
 Utskottets förslag, gällde att Utskottet, såsom orden föllo sig, hade
 purement och simplement tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts förslag.
 Så är emellertid ej förhållandet: Stats-Utskottet har noga aktat sig
 för att ingå uti några detaljer, som ej tillhörde Riksdagens pröfning.
 Derföre har Utskottet uti den så kallade klämman vid tillstyrkandet
 af förslaget sagt, att det godkänner det framlagda förslaget till or-
 ganisation af generalstabens "i hvad det tillhör Riksdagens pröfning".
 Jag är för min del lika med flere af eder, mine Herrar, öfvertygad
 derom, att många af de detaljer, som finnas i Kongl. Maj:ts propo-
 sition om generalstabens organisation, erfordra en omarbetning och
 att de, efter all anledning komma att vid tillämpningen förändras,
 men det har varit i sadana detaljer, som ej tillhörde Riksdagen att
 pröfva, och således ej heller bort af Stats-Utskottet upptagas till
 granskning. Man har sagt, att man saknade uti det Kongliga för-
 slaget garantier för en riktig tillämpning af hvad som blifvit utlof-
 vadt. Det är mycket lätt att säga så, och troligen kan detsamma
 sägas emot hvarje förslag, som framställes: så snart ett framställt
 förslag ej gillas, tager man alltid till utsägen: "det saknar garantier".
 Hvarje förslag, äfven det bästa, blir alltid beroende på en riktig
 tillämpning. Jag har emellertid den förtrostan att, om vid förslagets
 tillämpning Kongl. Maj:t finner, att några ändringar böra göras, dessa
 också skola blifva gjorda. Framförallt tror jag, att Riksdagen skall
 så litet som möjligt befatta sig med att ingå i pröfning af detaljbestäm-
 melser, hvilka uteslutande tillhöra Kongl. Maj:t att afgöra. Jag anser det
 vara så oriktigt i sin grund att Riksdagen detta gör, att jag tror, att
 om så olyckligt vore, att Riksdagen fölle på den idéen, att gifva Kongl.
 Maj:t en fingervisning, Riksdagen derigenom motverkade det goda,
 som Riksdagen afsåge att vinna, ty då blefve det Riksdagen, som
 hade hämmat en riktig tillämpning och förändring af det framlagda
 förslaget. Man har äfvenledes mycket klandrat lönestaten. Ja, mine
 Herrar, om det hade varit mig möjligt, att kunna verka till någon
 förändring i det af Kongl. Maj:t framställda förslaget, skulle jag vis-
 serligen hafva gjort det, ty äfven jag är öfvertygad om att lönerna
 äro för små; men man måste komma ihåg, att denna lönestat är upp-
 gjord efter nuvarande förhållanden vid arméen och att den Kongl.
 propositionen innehåller en reservation för att denna stat skall vid
 en allmän löneroglering äfven undergå någon förändring. Under så-
 dana förhållanden ansåg jag ej af behofvet påkalladt att yrka en

förändring. På samma gång jag således förklarar, att jag ej anser lönestaten vara sådan, som jag önskade den, måste jag, i motsats till den ärade talaren på östgötabänken, förklara mig tacksam för att Kongl. Maj:t särskildt upptagit inquarteringspenningarne. Jag tror detta vara ganska välbetänt och skulle blott hafva önskat, att samma grundsats äfven gjort sig gällande på andra områden. Man har klandrat att chefens för generalstaben lön blifvit försedd med taffelpenningar, men man har då icke kommit ihåg, att hela den föreslagna staten är uppgjord efter de nuvarande förhållandena vid artilleriet och generalitetet, och om man behagar slå upp staterna för dessa båda korpser skall man finna lönerna der fördelade precis på samma sätt, som i den nu föreslagna staten; detta är orsaken hvarföre taffelpenningar här blifvit bibehållna. Det är väl möjligt, att titeln ingenting betyder och att chefen för generalstaben möjligen skulle kunna kallas öfverste, men i intet land har denne chef lägre rang än generals, och de tjensteåligganden, som äro tillägga chefen för generalstaben, äro, efter mitt förmenande, verkliga sådana, att de fordra en person, tillhörande generalitetet. Man har tajat här om den stora makt, som chefen för generalstaben skulle få, och särskildt har man lagt vikt dervid, att han skulle få rätt att föreslå till befordran utom tur, och ansett detta vara något alldeles oerhördt. Denna anmärkning är redan upptagen till besvarande af den föregående talaren, men jag her att få tillägga, att man tyckes hafva förbisett, att samma makt för närvarande tillkommer chefen för ingenjörkåren, som har rätt att föreslå utom tur vid befordran ur löjtnantsgraden. Denna makt har visserligen ej ofta blifvit använd, och det kan ock hända, att den ej kommer att blifva det, men den finnes dock. Äfven jag skulle vilja förena mig i det yttrande, som af en talare här har blifvit uttaladt angående qualificationerna för generalstabens chef, om jag ansåge att här vore rätta stället att uttala mina åsikter, om huru en sådan chef bör vara beskaffad. Hvad angår grefve Hamiltons förslag, så får jag verkligen säga, att jag ej är nog lycklig att finna fördelarne hos detta förslag, jemfördt med Utskottets, i annan mening än den, att det skulle innebära en uppmaning för Kongl. Maj:t att än vidare pröfva denna fråga. Som jag för min del hyser det förtroende till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t, innan afgörandet toges i öfvervägande, pröfvar alla de detaljer af frågan, som det tillkommer Kongl. Maj:t och icke Riksdagen att pröfva, utan att Riksdagen dervid på förhand yttrar sin åsigt i frågan, har jag svårt att förena mig uti grefve Hamiltons förslag. Jag har dessutom äfven ett annat skäl att nu motsätta mig Grefve Hamiltons förslag, och det är att jag ej förstår det riktigt. Der har nemligen uti förslaget, sedan jag såg det första gången, blifvit tillagdt ett ord, som gjort mig tveksam om författarens mening. Der står nemligen, att Riksdagen bifaller *anslaget*; jag förstår ej detta riktigt; här är väl fråga om mera än om ett anslag; efter mitt begrepp är här bland annat fråga om att topografiska korpser skulle upphöra och införlifvas med generalstaben. Är det meningen, att vi ej skulle bifalla detta, utan låta jemväl det vara beroende på Kongl. Maj:ts vidare pröfning? Innan jag definitivt fattar mitt beslut, måste jag bedja författaren,

att han ville upplysa. huruvida jag har rätt. att det ej är fullt det-samma. som hvad Stats-Utskottet menat. Stats-Utskottet har öppet och ärligt sagt: de punkter. som det tillkommer oss att bedöma. godkänna vi. de öfriga tillhör det icke oss att bedöma. dem öfverlemna vi till Kongl. Maj:t. Om man deremot säger: vi godkänna anslaget. tror jag ej att meningen är lika tydlig och klar. som den Stats-Utskottet här har försökt uttrycka. Jag vill ej vidare upptaga Kammarrens tid: Herr Wijkander har. efter mitt begrepp. så grundligt skärskådat frågans hufvudpunkter. att jag ej vidare bör besvara med några omsägningar: utan her blott att få yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan i ifrågavarande punkt.

Herr Björnstjerna: Vid behandlingen af en fråga af så stor vikt med afseende på arméen. dess ledning och utbildning. som den om generalstabens organisation. faller det af sig sjelft. att man. för att få saken klar för sig. måste taga kännedom om icke allenast hvad som nu föreligger. utan också hvad som förut blifvit i ärendet åtgjordt och kommit till allmänhetens kunskap. Hvad som till en början måste komma under öfvervägande. när man vill bilda en generalstab. är. huruvida man skall bestämma sig för carrière-systemet eller för passage-systemet. Då likväl vid tillämpningen af hvilketdera af dessa system som helst svårigheter uppstå. måste man öfverväga. hvilka svårigheter skola öfvervinnas vid antagandet af det ena eller det andra. och hvilka svårigheter äro de minsta. Hvad först carrière-systemet beträffar. innefattar det visserligen möjligheten att bilda en generalstab. hvilken. alldeles fristående från arméen. tillagnar sig från arméens officerskorpsen de bästa förmågorna för att rekrytera staben. men den hufvudsakliga svårigheten vidlåder detta system. att man sedermera har svårt att frigöra staben från de arbetskrafter. hvilka ej längre förmå att uppfylla hvad af dem kräfves. och hvilka måhända blifvit der så länge använda. att de förlorat den spänstighet. som är nödvändig för vidare stabsarbete. Den åtgärd. som då måste vidtagas för att ersätta dessa krafter med nya. är just den egentliga och mest betänkliga svårigheten vid carrièresystemet. Arméen måste nemligen mottaga dessa personer. hvilka äro till mer eller mindre grad försvagade och. hvad värre är. skäligen obekanta med de tränga göromålen för truppens utbildning. Det är en fara. att stabsofficerarne under sina arbeten. hvilka. ju mera de sysselsätta sig med dem. blifva särdeles underhållande och upptaga deras sinnen och tid. allt mera förgäta hvad som erfordras för rätta utbildningen af det material. hvarå deras idéer skola praktiskt tillämpas och att de måhända underskatta arbetet i denna riktning. Man har sökt häfva svårigheten derigenom. att stabsofficerarne tid efter annan utskickas på de särskilda regementena för att erhålla öfning och bibehålla den färdighet de hade innan sitt inträde i staben. Men detta förhållande med deras utsändande är en sak. som innefattar en icke obetydlig betänklighet. Då de äro fästa vid staben. återkomma de troligen icke till samma regemente. utan komma än till ett och än till ett annat. Ankomne till mötesplatsen. blifva de utan tvifvel väl emottagna och bemötta med artighet. men såsom främmande komma de alltid

att anses både af kamraterne inom samma grad, af de öfrige officerarne, af underbefälet och af manskapet. Det var till och med föreslaget att de skulle bära stabsuniform, hvilket skulle hafva gjort dem ännu mera främmande. Det finnes hos vår svenska trupp nedlagd en särdeles benägenhet att lyda endast och allenast det befäl, som den känner. Är den van vid sitt befäl, öfverser den gerna en och annan liten egenhet. Bytes befälet ofta om, så slappas visserligen derigenom ej disciplinen, men samma förtroende är ej rådande. Om nu en stabsofficer, som tjänstgjort vid ett regemente, återkommer till stabens hufvudstation, är att befara, att han ej vunnit tillräcklig kännedom om och kärlek för den trakt, der han tjänstgjort, att han icke efter någon tid åter försjunkar i sina arbeten vid skrifbordet. Han skulle sedermera såsom major återkomma till regementet, visserligen utmärkt skicklig i teoretiskt hänseende, men icke känd inom arméen och ej tillräckligt skicklig att utföra de der förekommande uppdrag. Det finnes hos den lägre delen af det militära ståndet, soldaten, en obeskrifligt fin förmåga att bedöma, huruvida förmannen känner eller icke känner sina åligganden. Misstager förmannen sig på ett kommandoord, verkar detta hos soldaten misstroende, men har han sett förmannen vid mötesplatsen, ursäktar han honom förrän om han är främmande.

Dessa förhållanden hafva för mig gjort klart, att man borde söka en annan väg för att kunna bilda en duglig generalstab, och en väg, hvilken skulle bibehålla stabsofficeren under en tid af hans tjänstegrader inom arméens regementen, och det på ett sätt att tjänstgöringen vid regementet ej skulle komma att lida, sålunda att officeren vore borta utan att vara ersatt med någon annan. Jag tror också, att man funnit en god utväg till lösningen, då man här framställt, att stabsofficeren bör såsom lönlös kvarstå vid regementet. Han ersättes då såsom vid vakans, men kan åter ingå så snart vakans uppstår och han söker inträde. Derigenom vinnes, att chefen för generalstaben, då han finner en officer lämpligare för tjänstgöringen utom staben, kan säga åt denne: "när det blir vakans, så underlåt icke att anmäla er." På detta sätt afgår då en officer utan att det väcker något uppseende. Han återkommer i kretsen af bekanta och vänner, blir väl emottagen och allt är å omse sidor godt. Det ligger stor vikt uppå ett behagligt och godt kamratskap. Då den unge officeren ingår på regementet, bildar han sig en väukrets och i den mån han förtjänar bemötas han med stigande vänskap. Om han öfvergifver regementet alldeles och sedermera återkommer, skall han förgäfvos söka finna samma förhållanden, som dem han lemnade. Deremot om han kvarstår vid regementet och bär dess uniform, känner både han själf, hans kamrater och underlydande att det gamla bandet fortlefver med lika stor fasthet. Detta är för stabsofficerarne själva angenämt, och jag har varit i tillfälle finna, att officerare, som länge tjänstgjort i staben, då de återkommit till regementets möten, funnit det vara den för dem angenämas och mest efterlängtade tid. För min del tror jag ej att något men eller missförhållande af märkbar och betänklig art kan uppstå derigenom, att stabsofficerarne på detta sätt kvarstå vid regementena. Detta men skulle

då härleda sig derifrån att under tiden befordringarne gått ojemnt, så att en officer blifvit kapten i staben, men kvarstode såsom löjtnant vid regementet. Vi äro sedan länge vana vid befordringar inom arméen; mängen är befordrad till kapten i arméen, då han ännu är löjtnant vid sitt regemente, men då han kommer till regementet, sätter ingen i fråga, att han ej skall tjänstgöra såsom löjtnant. Kan man icke tänka sig att förkallandet skall blifva detsamma med stabs-officerarne, utan att deraf följer någon disciplinär olägenhet? Då sådant är med våra vanor förenligt, kan jag icke inse, att det förhållande, att grader som erhållas i staben ej öfverensstämma med befordringen inom regementet, kan hafva menlig inverkan. Jag tror det vore mycket svårare, om staben vore sluten.

En talare har yttrat, att det i propositionen föreslagna antalet af officerare i staben vore för stort. Jag tror och befarar att det är för ringa, ty hvad som, jemte de egentliga stabsgörömlena, är det viktigaste, är att stabsofficerare bibehållas vid sin duglighet att föra trupp, och dertill fordras att antalet är så stort, att det icke blir för lång tid mellan hvarje år som stabsofficeren får tjänstgöra vid regemente. Man har framlagt en beräkning huru många skulle årligen få så tjänstgöra, men jag tror ej att denna beräkning alltid slår in, ty rubbningar kunna lätt uppstå genom sjukdomsfall, särskilda kommanderingar och andra tillfälliga omständigheter. Af dessa skal anser jag, att det varit väl om antalet varit större, men det är dock lyckligt att denna siffra, och ej en lägre blifvit bestämd. Jag tror, att då man kommit derhän, att man sökt lösa svårigheten vid organisationen af generalstabens med bibehållande af möjligheten att, utan för mycket obehag för arméen, officerarne inom staben kunna tjänstgöra vid regementena, man äfven gått passagesystemet så nära som möjligt. Om man icke kunnat uppnå det fullkomligt, så har detta sin orsak i de särskilda förhållandena inom vår svenska armé, och redan att man närmat sig passagesystemet är en förtjenst. Vi hafva emellertid, som sagdt, närmat oss detta system ganska nära och gjort det på ett sätt, som öfverensstämmer med våra förhållanden. Åt officerarne är beredt tillfälle att tjänstgöra vid trupp och tillika användas inom staben och på detta sätt erhålla vi en möjlighet att en gång begynna med ordnandet af generalstabens. Jag är öfvertygad, att detta endast är en begynnelse och att en fortsättning skall komma, emedan topografiska korpsen, som skall införlifvas med staben, måste, om arbetena skola bedrivas såsom hittills, erhålla mera förstärkning, än som här föreslagits. Detta är så mycket mera nödvändigt, som de officerare, hvilka tillhöra den topografiska afdelningen, alldeles obetingadt måste skickas ut på regementena för att icke blifva mindre användbara i de högre graderna än de öfrige. Man har nu gått så långt som möjligt, men skulle det inträffa, att vår armé blefve omorganiserad och att dess vapen blefve i fullgodt skick ordnade så till manskap som befäl, måste generalstabens äfven ökas.

Hvad lönerna beträffar, tror jag att det varit lyckligt om de blifvit satta något högre, ty om man betänker hvilka fordringar ställas på officeren endast för att blifva aspirant, finner man hvilka kostnader detta medför, och att de ej motsvaras af den lilla löjtnants-

lönen, helst då första tjänstgöringsorten är hufvudstationen, Stockholm, der prisen å lefnadsförnödenheterna jemt stiga och lönen ej förslår till uppehälle, ännu mindre till att betala de skulder aspiranten ofta måst åsamka sig under sin studietid. Jag tror att när man härtill fordrar, att stabsofficeren skall vara beriden, man bort se till huru hästen skall erhållas. En ridhäst är dels mycket dyr och dels kan endast hålla ut en viss, kort tid. Det hade således varit väl om lönerna satts högre. I alla händelser kan man väl ej ifrågasätta att minska dem genom att borttaga inqvarteringsersättningen.

I följd af hvad jag anfört är naturligt, att jag yrkar bifall till hvad som blifvit af Kongl. Maj:t föreslaget och af Stats-Utskottet tillstyrkt.

Herr Rosensvärd: Då jag under en längre tid varit militär, tillhört generalstaben och äfven haft förtroendet att deltaga i de komitéer, hvilka under de sista tjugu åren varit tillsatta för att uppgöra förslag till generalstabens ombildning, kan det icke för mig vara annat än särdeles glädjande att nu se ett fullständigt förslag i detta ämne förelagdt Riksdagens pröfning; och detta gör också, att jag anser såsom en skyldighet att icke låta detta ögonblick gå förbi under tystnad från min sida. Såsom redan blifvit nämnt, är detta förslag i grund detsamma, som af Landtförsvars-komitéen blifvit framställt och jag kan således icke annat än i alla afseenden dela de i förslaget utvecklade hufvudsakliga åsikter. Ehuru dessa såväl af föregående talare som nu senast af den, som näst före mig haft ordet, blifvit så fullständigt försvarade, att något ytterligare derom icke från min sida kunde vara att säga, ber jag dock att få tillägga några ord.

Af den förste talaren har blifvit anmärkt, att det föreslagna antalet officerare i generalstaben skulle vara för stort. Jag tror deremot icke att så är förhållandet. Det är icke för stort för att alla officerarne under fredstid skola erhålla fullständig sysselsättning, och att det är för stort under krigstid har icke någon sagt och kan icke heller af någon påstås.

Vidare har man talat mycket om *passagesystemet* och den modifikation deraf, som i förslaget förekommer, eller att officerarne i generalstaben skulle under tjänstgöringen vid staben qvarstå såsom lönlösa vid sina regementen. Ett bättre försvar för denna åsigt än den siste talaren gifvit, kan jag icke åstadkomma, men jag skulle likväl af egen erfarenhet dertill vilja lägga några ord. Alla dessa svårigheter, hvilka man nu framhållit och som jag icke heller nekar i viss grad förefinnas till följd af den särskilda befordran som hos oss existerar inom staben och regementena, har jag personligen varit underkastad, och om de någonstädes skulle förefinnas, borde det väl hafva inträffat vid det regemente der jag från min första ungdom varit anställd och der jag åtskilliga olika gånger tjänstgjort i annan grad, än jag i staben innehaft; men jag har aldrig funnit dem utgöra några *mera betydande* svårigheter, och skälet dertill tror jag hafva legat deruti, att alla sökt, hvar i sin mån, undanrödja dem, hvilket gått ganska

ganska lätt för sig. Jag tror också, att vid det allmänt kända förhållandet, att det är ganska svårt att ställa så till, att icke i allmänhet det stora flertalet inom armén, linien, med sneda och ovilliga ögon betraktar generalstabens, det hos oss skulle hafva varit en alltför skarp och vågad sak att genast kasta sig in på ett rent passage-system, men att tvärtom den modifikation deraf, som förekommer i det Kongl. förslaget, är ett ganska godt medel för att afplana en mängd svårigheter vid generalstabens organisation och för att åstadkomma den samverkan, som bör och måste finnas emellan staben och armén. Det är nemligen icke nog med att arméns officerare ega kunskaper och duglighet; de måste äfven ega förtroende och tillit af armén, och det är vinnandet af detta mål, som i så hög grad befordras genom den modifikation af passagesystemet, som i det Kongl. förslaget förekommer. Jag föreställer mig också, att det är en god sak, om officerare på den naturliga vägen, genom avancement vid de regementen de från sin ungdom tillhöra, lemna staben. Det kan nämligen finnas andra skäl för en officer att lemna staben än det, att han är för tjenstgöringen derstädes mindre lämplig: de större fördelar, som på andra håll erbjudas, kunna äfven dertill vara en naturlig anledning. Utom alla andra fördelar, som vinnas af ett sådant tillvägagående, uppnås äfven den, att vid regementena finnes en hel mängd officerare, som i nödfall kunna rekrytera staben. Skulle deremot alltid afgången ur staben ske genom transport på ett annat regemente än det den afgående officeren förut tillhört, så tror jag att detta skulle motverka det goda förtroendet och samvanan mellan armén och staben.

De hufvudsakligaste anmärkningarne mot grunderna i det nu föreliggande Kongl. förslaget till generalstabens ombildning hafva rört sig kring dessa ämnen. Hvad nu sjelfva förslaget i öfrigt beträffar, så ligger det temligen i sakens natur, att vid framläggandet af ett dylikt omfattande förslag med en mängd detaljbestämmelser, hvilka alla måste motiveras, granskarena kunna tycka, den ena att en, den andra att en annan sak är mindre passande för hans åsigt; och jag kunde äfven framställa åtskilliga sådana anmärkingar, men jag tror, att man i allmänhet icke bör så ofantligt noga nagelfara de uttryck som förekomma i statsrådsprotokollet, utan mera hålla sig till sjelfva hufvudsaken: de grunder för en generalstabs organisation som af Kongl. Maj:t blifvit Riksdagen meddelade och öfver hvilka Stats-Utskottet afgifvit yttrande. Stats-Utskottet har också haft den försigtigheten att blott tillstyrka bifall till förslaget i de delar, hvilka det tillkommer Riksdagen att pröfva.

Hvad beträffar det af Herr Grefve Hamilton framställda, från Stats-Utskottets något afvikande förslag, så skulle jag icke hafva något emot detsamma, så vida icke antagandet deraf, i den händelse att Andra Kammaren stadnar i ett annat beslut, skulle kunna medföra en gemensam votering, som jag i denna fråga anser icke vara särdeles lämplig. Om deremot Stats-Utskottets förslag antages, så kan jag icke finna annat, än att Kongl. Maj:t vid tillämpningen af det framställda förslaget kan vidtaga åtskilliga mindre förändringar.

Det enda som egentligen icke kan rubbas är aflöningsstaten och utgiftsförslaget, men äfven med antagande af Herr Grefve Hamiltons förslag anser jag, att icke obetydliga betänkligheter vid att tillämpa en annan aflöningsstat än den som af Riksdagen blifvit pröfvad kunde komma att göra sig gällande.

Under sådana förhållanden anser jag försigtigheten bjuda att antaga Stats-Utskottets förslag, om bifall till hvilket jag äfven anhåller.

Grefve Hamilton: Min uppmärksamhet har blifvit fästad derpå att i Stats-Utskottets utlåtande förekommer ett förbehåll med afseende på generalstabens vaktmästare, hvilkas aflöning skulle bestämmas i likhet med alla andra vaktmästares. Detta har af mig blifvit förbisedt vid uppgörandet af mitt förra förslag, men jag har nu lämpat det derefter och skall sedermera uppläsa det i dess förändrade lydelse.

Min granne till höger har yttrat, att han icke varit så lycklig att rätt förstå mitt förslag eller den olikhet som förefinnes mellan detsamma och Stats-Utskottets. Detta yttrande förutsätter att det skulle för honom vara en lycka att inse skilnaden, och om jag kan göra honom lycklig med så litet, vill jag försöka att ådagalägga denna skilnad. Det har alltid varit min mening, ehuru jag ganska sällan lyckats göra den gällande, att Riksdagen, då den på något sätt skriftligen tilltalar Kongl. Maj:t, vare sig med anledning af inom Riksdagen väckta förslag eller till svar på Kongl. Maj:ts propositioner, bör så tydligt som möjligt uttala hvad den tänker. Om nu Stats-Utskottets förslag blir Riksdagens beslut och en skrifvelse till Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse dermed affattas, så får Kongl. Maj:t derigenom ingenting annat veta, än att Riksdagen har dels anslagit de medel till generalstabens ombildning, hvilka af Kongl. Maj:t blifvit äskade, och dels funnit att åtskilligt i det Kongl. förslaget är af beskaffenhet att icke utgöra föremål för Riksdagens beslutanderätt hvilket sednare Kongl. Maj:t sannolikt visste förut. Med mitt förslag åter har jag äsyftat, att på samma gång Riksdagen förklarar, att den bifallit Kongl. Maj:ts proposition, den likväl derjemte skulle antyda, att inom Riksdagen beträffande en och annan punkt betänkligheter förekommit, betänkligheter beträffande hvilka Riksdagen visserligen icke ansett sig böra göra bestämd framställning, men hvilka Riksdagen emellertid önskade att Kongl. Maj:t, innan förslaget sattes i verket, måtte taga i förnyadt öfvervägande. Nu har visserligen en talare yttrat, att äfven om Stats-Utskottets förslag bifölles, ingenting rünces, som hindrade Kongl. Maj:t från att göra detsamma, emedan Riksdagen i dessa frågor icke har någon beslutanderätt. Det förefaller mig emellertid som om dervid två omständigheter borde tagas i betraktande, den ena att Kongl. Maj:t i sjeltva verket icke har någon anledning att ånyo pröfva ett förslag, som han redan har pröfvat, såvida icke Riksdagen derom framställer önskan, och den andra att Kongl. Maj:t till och med af ett obetingadt bifall till förslaget kan anse sig i någon måtto förhindrad att vidtaga de förändringar som af Kongl. Maj:t sjelf eljest kunde finnas

vara af behovet påkallade, emedan Riksdagen, i händelse sådana ändringar af Kongl. Maj:t vidtoges, sedermera skulle kunna säga, att anslaget blifvit beviljadt, under förutsättning att det iramlagda förslaget vore så noga öfvervägdt, att någon vidare ändring deri icke behöfdes. Det är för att förekomma detta sednare föreställningssätt hos Kongl. Maj:t och för att klarare uttrycka Riksdagens tanke, som jag framlagt mitt förslag. Det förutsätter, att det verkligen är Riksdagens eller åtminstone Kammarens mening att det Kongl. förslaget bör underkastas några modifikationer eller åtminstone i vissa afseenden änyo prövas, innan det sättes i verket. Om jag icke miss-tager mig finnas i denna fråga inom Kammaren tre olika meningar. Enligt den första erbjuder Kongl. Maj:ts förslag stora fördelar, men är också förenadt med en och annan olägenhet, som bör undanrödjas. Den andra omfattas af den måhända talrikaste delen af Kammaren, som kanske icke har bildat sig något fullt klart omdöme om den fördelaktigaste organisationen af generalstabens, men dock gerna antager, att Kongl. Maj:t redan pröfvat förslaget så grundligt, att det är fulländadt i sitt närvarande skick. Det finnes likväl ännu en tredje mening, med hvilken man minst kan förlika mig. Den delas af dem, som obetingadt yrka bifall till Stats-Utskottets förslag, ehuru de haft anmärkningar i sak att framställa. Så var förhållandet med den talare, som näst före mig hade ordet, hvilken varmt förordade Kongl. Maj:ts proposition, änskönt han mot slutet yttrade, att han icke fullständigt gillade den. En annan talare, som också förordade det Kongl. förslaget, menade att officerarnes antal var för litet och deras löner för små. De, som sökt göra sig reda för saken, torde således, om man går till grunden, icke vara fullt nöjda med förslaget, ehuru de hellre antaga detsamma än för sin del tillstodja att generalstabens organisation allt fortfarande blifver obestämd eller uppskjutes till en oviss framtid. Om också mitt förslag, som jag nu skall uppläsa, icke lyckas tillvinna sig majoritet, så är dock syftmålet dermed möjligen vunnet genom denna diskussion, om hvilken jag förmodar att Herr Departements-chefen icke lärer underlåta taga kännedom. I sin förändrade form har mitt förslag följande lydelse: "att med iakttagande af Utskottets framställning om arvoden till generalstabens vaktmästare, Kongl. Maj:ts nådiga proposition i afseende på anslag och pensionsstat för generalstaben bifalles, under förklarande att detta bifall ej må anses lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:t att, vid genomförandet af generalstabens organisation, i det nu framlagda förslaget dertill göra de förändringar, som vid frågans ytterligare pröfning befinnas ändamålsenliga eller nödiga".

Grefve af Ugglas: Jag anmälde mig till ordet, då grefve Hamilton första gången framlade sitt förslag; han har nu vidare utvecklat detsamma, men jag finner, detta oaktadt, derutinnan en obeständhet, som gör, att jag icke vill bifalla det och önskar, att Kammaren måtte förfara på samma sätt. Grefve Hamilton har sjelf tolkat sitt förslag så, att det skulle vara en uppmaning till Kongl. Maj:t att taga i öfvervägande, huruvida icke åtskilliga förändringar i den framlagda organisationsplanen borde ske för generalstabens

slutliga ordnande. Jag vill emellertid fråga den värde talaren, huru vidsträckt han nu vill, att Kongl. Maj:t skall tolka detta uppdrag. Skall Kongl. Maj:t måhända tolka det så, att en förändring bör ske i sjelfva hufvudgrunderna till följd af hvad af en annan talare här blifvit yttradt? I så fall och under förutsättning att Kongl. Maj:t möjligen skulle göra förändringar, som helt och hållet rubbade förslagets hufvudgrunder, får jag säga, att jag för min del icke skulle hafva tillstyrkt anslaget beviljande, ty ehuru det beror på Kongl. Maj:t att förfoga öfver generalstaben i militäriskt hänseende, så är det likväl tydligt, att anslaget beviljande grundar sig på ett gillande af hufvudtanken i förslaget. Skulle den hafva gått i en annan riktning, så hade måhända anslaget icke blifvit beviljadt. Om Grefve Hamiltons förslag skall följas, så anser jag, att det bör närmare specificeras, och att man bör säga, det Kongl. Maj:t i den eller den punkten täcktes taga organisationsplanen i förnyadt öfvervägande. Endast i sådant fall kan man tänka på att bifalla ett dylikt förslag, hvilket utan dessa närmare bestämmelser synas mig framträda i alltför sväfvande ordalag för att kunna godkännas. Af hvad jag nu sagt följer emellertid ej, att icke äfven jag med afseende på åtskilliga detaljer hyser mina betänkligheter. Jag tror, i motsats mot hvad en annan talare yttrat, att antalet officerare i stabsadjutantsgraden är alldeles för ringa. Hela antalet är nämligen i Kongl. Maj:ts förslag beräknadt till 24, och då af dessa 8 skola tillhöra den topografiska afdelningen och dertill åtskilliga skola utgå på regementena, så tviflar jag på, att återstoden är tillräcklig. Jag tror också, att det kommer att blifva nödvändigt att från topografiska afdelningen skilja det ekonomiska karteverket, ty jag fruktar att, om detta fortfarande skall vara förenadt med denna afdelning, så kommer densamma att hufvudsakligen bestå af en samling kartografer, som äro främmande för generalstabens öfriga verksamhet. Huru härmed kommer att förhålla sig och huru dessa olägenheter skola kunna förebyggas anser jag dock att först erfarenheten kan gifva vid handen; men innan en sådan erfarenhet vunnits, anser jag att man icke bör göra några rubbningar i Kongl. Maj:ts proposition, och anhåller därför om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl: Då man såsom riksdagsman skall bestämma sig i en fråga af den beskaffenhet som den föreliggande, för bifall eller afslag, så uppkommer naturligtvis ganska stor tveksamhet hos den, som icke af särskildt förvärfvade insigter eller förut vunnit erfarenhet i det afseende, som frågan berör, kan hemta någon ledning för sitt votum. Vid sådant förhållande är det då ganska naturligt att, om ärendet föreligger på grund af en Kongl. proposition, hvilken man måste antaga icke kunnat framkomma till Riksdagen utan ett moget öfvervägande af alla de förhållanden, som på frågan inverka, det som i denna proposition föreslås högst sällan blir afslaget. Jag vågar tro, att förhållandet med flertalet af Stats-Utskottets ledamöter vid behandlingen af nu föreliggande fråga har varit det, att de med tillit till Kongl. Maj:ts pröfning hafva biträdt det tillstyrkande till propositionen, som Utskottet föreslagit. Dertill har äfven kommit, att in-

sigtsfulle män inom Utskottet kraftigt understödt denna Kongl. Maj:ts proposition. För min enskilda del har jag derföre trott mig handla rätt, då äfven jag instämt i den mening, hvartill Utskottet kommit, men jag kan icke neka, att jag likväl byser åtskilliga betänkligheter i afseende på den föreslagna organisationen af generalstabens dels på grund af hvad förut enskildt blifvit mig meddeladt af personer, på hvilkas omdöme jag måste lita, samt dels till följd af de anmärkningar, som under den nu pågående diskussionen här i Kammaren blifvit framställda, och allt synes mig derföre påkalla att en närmare granskning af organisationsplanen, innan densamma kommer att tillämpas, eger rum. Då jag hyste denna åsigt redan inom Utskottet, så var det mig angeläget att tillse, huruvida uti det förslag till beslut, som Utskottet framlade, möjligen skulle kunna ligga något hinder för en sådan granskning, men långt ifrån att detta är förhållandet med det framlagda betänkandet, tror jag fast heldre, att Utskottet gått så försigtigt till väga, att icke allenast icke en närmare granskning af organisationsplanen blifvit genom detta betänkande afklippt, utan tvärtom måste anses skola blifva en följd deraf. Detsamma tror jag ytterligare böra följa af den diskussion, som här i dag har förefallit.

Hvad Utskottet bort tillse har efter min förmening i första rummet varit, huruvida man, då föga utsigt torde finnas att på en gång kunna erhålla en fullständig organisation, borde vidtaga denna partiela åtgärd, ledande till en utveckling af försvaret. Sedan Utskottet i denna del ansett sig böra instämma uti hvad Chefen för Landtförsvars-departementet yttrat, undersökte Utskottet vidare huruvida de af Kongl. Maj:t begärda medlen för organisationen af generalstabens kunde lemnas på det sätt Kongl. Maj:t föreslagit, och der till har Utskottet jemväl tillstyrkt bifall. Vidare har Utskottet fastställt den af Kongl. Maj:t föreslagna lönestaten, men detta är också allt hvad Utskottet gjort och bort göra, ty äfven om det velat gå längre, hvartill jag för min del tror att berättigande saknats, så har detta icke skett, utan Utskottet har uti tydliga ordalag angifvit, att endast i de delar der frågan förelegat till Riksdagens pröfning, således i afseende på sättet för beredande af medel till organisationens utförande och i fråga om lönestatens fastställande, har Utskottet ingått i någon pröfning af Kongl. Maj:ts förslag, lemnande för öfrigt sjelfva organisationen till Kongl. Maj:t, som i följd häraf, enligt min uppfattning, eger fullt fria händer att inom de föreslagna gränserna i afseende på den slutliga organisationen vidtaga de åtgärder som kunna finnas lämpliga. Utskottet har icke yttrat något annat, än att de skäl, som i statsrådsprotokollet blifvit till stöd för den nådiga framställningen anförda, hafva syntes ådagalägga ändamålsenligheten af den föreslagna organisationen af generalstabens, och något sådant motiv måste Utskottet naturligtvis anförda då fråga var om beviljande af penningar. Häraf följer dock icke, att Utskottet inlagt något tillkännagifvande af sin åsigt, att den föreslagna organisationen vore den bästa möjliga.

Jag önskar således för min del att, innan generalstabens organisation försiggår, fråga om beskaffenheten deraf må komma att ånyo

utgöra föremål för Kongl. Maj:ts ompröfning, och jag vågar tro att en sådan för visso skall föranledas af den diskussion, som här i dag blifvit förd. Om deremot Kammararen skulle, på sätt den ärade talaren på södermanlandsbänken föreslagit, fatta beslut enligt hans förslag, hvilket ovilkorligen begär och fördrar en ny granskning af organisationsplanen, så skulle, då Andra Kammararen redan bifallit Utskottets förslag, dessa olika beslut möjligen kunna föranleda en gemensam omröstning, och om den utfölle så, att Första Kammararens beslut, fattadt i enlighet med Grefve Hamiltons förslag, blefve antaget af minoriteten, så skulle då deruti kunna ligga en anledning för Kongl. Maj:t att anse majoriteten hafva önskat att fastställa just en sådan organisation som förslaget innehåller, och det är detta, som jag för min del tror, att vi ock böra medverka till. På anförda skäl anhåller jag hos Herr Talmannen om bifall till Utskottets betänkande.

Friherre Bildt: Da alla talare, som här yttrat sig, yrkat bifall till det anslag, som Kongl. Maj:t begärt för generalstabens organisation, och äfven jag med min röst ämnar dertill bidraga, så har det egentligen icke varit för att uttala mina åsikter om lämpligaste sättet för generalstabens ordnande, som jag nu begärt ordet, utan egentligen för att yttra mig öfver hvilkendera af de båda redaktioner, som här blifvit föreslagna för Kammararens beslut, vore den lämpligaste, Utskottets eller den af Grefve Hamilton framlagda. Jag kan dock icke underlåta att begagna detta tillfälle för att uttala min glädje deröfver, att frågan om generalstaben kommit på den punkt, hvarpå den för närvarande befinner sig, ty enligt min öfvertygelse kan intet försvar organiseras utan biträde af en duglig generalstab. Likaledes vill jag med ett par ord bemöta de anmärkningar som blifvit gjorda mot det Kongl. förslaget.

Mot det af Kongl. Maj:t gjorda förslaget hafva egentligen endast trenne anmärkningar blifvit framställda af den art, att de behöfva upptagas till besvarande. En aktad talare på östgötabänken har yttrat sig mot sjelfva grunderna för systemet. Det så kallade passagesystemet eller rättare sagdt den modifikation deraf, som Kongl. Maj:t föreslagit, har dock blifvit så väl försvarad af en talare bakom honom, att bättre hade det icke kunnat ske, och då jag gillar grunderna för detta system, så vill jag nu inskränka mig till att i alla delar instämma uti hvad denne talare på kalmarebänken yttrat. En annan anmärkning har varit den, att generalstabsofficerarnes antal skulle blifva för stort, men detta har blifvit motsagdt af flere talare, och för egen del är jag af den åsigt, att det föreslagna antalet alldeles icke är för stort. Man bör nemligen aldrig förglömma, att det är nödvändigt, att generalstabens officerskorps erbjuder tillfälle att göra ett urval, och att det således icke är nog att hafva några få officerare, som då ovilkorligen måste vara skicklige, utan man måste hafva garantier för att detta ringare antal af fullt skicklige alltid står att finna. Den tredje anmärkningen, som blifvit framställd mot förslaget, har jag icke hört någon besvara och anhåller derföre att nu få upptaga den. Det har nemligen blifvit sagdt, att ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition skulle förutsätta, att generalstaben genast skulle

kompletteras. Då jag vet att de Herrar, som här yttrat sig, särskildt sökt sätta sig in icke blott i bokstafven utan äfven i andan af Kongl. Maj:ts proposition, så har det sin betydelse, att denna anmärkning icke blifvit vederlagd. Den är dock högst väsendtligt, och skulle så vara, att ett enkelt bifall förutsätter, att generalstaben nu genast skulle kompletteras, utan att dess officerare hade underkastat sig alla de prof. som man för dem anser nödvändiga, så vore det en så betänkelig sak, att den väl vore förtjent att särskildt påpekas i det svar, som man ännar gifva på Kongl. Maj:ts framställning. Endast derigenom att man nu vid organisationens början inskränker sig till det aldra nödvändigaste antalet officerare och låter de öfriga undergå prof, kan man hoppas att få den goda frukt af generalstaben, som man väntar. Af största vikt är således, att man icke går för hastigt till väga; att chefen och de äldste officerarne genast böra tillsättas är naturligt, men längre än hvad den yttersta nödvändigheten fordrar bör man icke gå. Skulle ett enkelt bifall till Stats-Utskottets förslag hindra en ny pröfning af Kongl. Maj:ts proposition, eller påkalla en fullständig uppsättning af generalstaben nu genast, så skulle jag derföre på grund af denna anmärkning vilja sluta mig till dem, som önska, att man tydligt uttalar, att en sådan revision bör ega rum. Likväl tror jag icke, att skilnaden är så synnerligen stor mellan grefve Hamiltons förslag, som ovilkorligen fordrar, och Utskottets, som, enligt min uppfattning, medgifver revisionen, i synnerhet då jag hört en af Utskottets ledamöter förklara, att det just varit i akt och mening att få en sådan revision som Utskottet valt sina ord. Skilnaden är emellertid den, att Utskottet undandragit sig ansvaret för organisationen men beviljar medlen, under det att Grefve Hamiltons förslag, på samma gång det fritager Riksdagen från ansvaret, särskildt påkallar, att de anmärkningar, som man må kunna anse vara befogade, må beaktas för att få organisationen så fullständig som möjligt. Skulle likväl, såsom den siste talaren antydde, detta sednare just vara hvad Utskottet afsett med sitt förslag, så måste jag, med afseende på det faktiska förhållande som han omnämnde, eller att Andra Kammaren redan antagit Stats-Utskottets förslag, förklara mig nöjd med detsamma. Skulle deremot så icke vara, så måste jag för min del sluta mig till dem, som önska bifall till den af Grefve Hamilton sednast framlagda redaktionen såsom fullt tydlig. Jag anhåller derföre, att Herr Talmannen i enlighet dermed ville framställa proposition, såvida icke genom sekreteraren kan blifva upplyst, att Andra Kammaren redan fattat sitt beslut, på sätt Herr Ekman nyss yttrade.

Härefter tillkännagaf undertecknad, att någon underrättelse om Andra Kammarens beslut i frågan ännu icke ankommit.

Herr Abelin: Jag skulle icke änyo begärt ordet, om icke en ledamot af Kammaren af mitt förra anförande tagit sig anledning framställa ett par anmärkningar af sådan art, att de icke kunna lemnas obesvarade.

Den ärade ledamoten har nemligen förklarat, det jag vore en

vän eller anhängare af det rena carrièresystemet, och att, i det förslag, rörande generalstaben, som innefattas i 1868 års memorial, jag icke ifrågasatt någon annan afgang ur staben. än den som kunde inträffa, enligt naturens ordning. Talaren har emellertid gifvit en definition på carrièresystemet, och Herr Krigsministern har i sitt anförande definierat passagesystemet, hvarigenom ock Kammarens ledamöter min utredning förutan blifvit satte i tillfälle att sjelfva bedöma till hvilket af dessa olika system det från mig utgångna organisationsförslaget rätteligen hörer. Till den ärade talaren skulle jag emellertid vilja hemställa huruvida följande bestämmelser, som innefattas i det irrågavarande förslaget, enligt hans uppfattning beteckna ett carrièresystem: att den från krigsskolar utexaminerade eleven, innan han intages i generalstaben, nämnes till officer på något regemente, der han till en början tjänstgör flera år och derefter, under några års proffjtjänstgöring, såsom aspirant har att deltaga i ett års vapenöfning vid hvarterdera af de tvänne hufvudvapen, han icke tillhör; att han, en gång blifven generalstabsofficer, är skyldig tjänstgöra vid trupp under de vanliga vapenöfningarne hvar annat eller minst hvar tredje år, och slutligen att han, efter att sålunda hafva tillbragt någon tid i staben, befordras till major eller annan regementsofficersgrad på någon af arméens öfriga korpser.

Såsom bevis på huru vidt skiljaktigt från talarens uppfattning det förslag, som innefattas i mitt underdåniga memorial af 1868, blifvit bedömdt af en norsk generalstabsofficer, hvars auktoritet ej läser jäfvas, tillåter jag mig anföra, huru han, i ett af honom utgifvet arbete, som innefattar en öfversigt af de flesta europeiska staters generalstabsorganisationer och utgör svar på en till täfning utställd prisfråga, yttrar: att detta förslag "har närmet sig stærkest det preussiske möenster ved att organisere generalstaben som eget fristående korps uden att lade det lide af stagnation eller isolere det fra arméen". Jag ber ock få erinra, att jag ingalunda vändt mig mot passagesystemet utan mot officerarnes kvarstående vid regementena samtidigt med deras anställning uti staben — en åsigt för hvilken jag har stöd i det förhållandet att icke blott i de flesta andra länder utan särskildt uti Preussen, der passagesystemet nått en så hög grad af utsträckning, detta generalstabsofficerarnes samtida kvarstående i regementena icke eger rum.

Hvad vidare angår samme talares yttrande derom, att det från mig utgångna förslaget till organisation af generalstaben icke skulle förutsätta annan afgang från staben, än den som skedde "enligt naturens ordning", så anser jag mig så mycket mindre böra upptaga det till bemötande som det vore en förnärmelse mot Kammarens ledamöter att antaga en så stor obekantskap med en till Riksdagens afgörande framlagd, vigtig statshandling.

En annan, ärad talare har mot min åsigt om olämpligheten af generalstabs-officerarnes kvarstående vid regementena och deras hastiga befordran vid de regementen de tillhört eller tillhöra, åberopat stödet af sin egen erfarenhet. Med all aktning för den erfarenhet en och annan må hafva vunnit, vill jag likväl påstå, att den ej bör tillräknas allt för stort afseende, och jag vågar till och med antaga,

att den åsigt, jag härutinnan tillåtit mig uttrycka, måtte hvila på en riktig militärisk grundsats. då man i Preussen ej allenast icke medgifver generalstabs-officerarnes dubbla anställning, utan uttryckligen stadgat, att officer, som ingått i generalstaben, icke kan, vid återgång till annan koops af arméen, vinna anställning vid den, han tillförene tillhört.

Herr af Klint: Då min högt ärade granne på södermanlandsbänken haft den godheten att, lyssnande till min uppmaning, benäget meddela sin tanke i afsende å det af honom framlagda förslaget, är jag skyldig honom den grannlagenhet att öppet uttala min tacksamhet härför, äfven om jag icke varit lycklig att erhålla den upplysning som jag skulle önskat. I allt fall är jag tacksam för hvad jag fått höra. Han har sagt, att, i händelse Utskottets förslag bifölls, skulle Kongl. Maj:t icke hafva någon anledning att ånyo pröfva förslaget till organisation af arméens generalstab. Detta förstår jag icke, ty frågan måtte väl i alla händelser stå öppen för ny pröfning hos Kongl. Maj:t; men deremot förstår jag att den ärade talaren haft fullt skäl att påstå, att när Riksdagen frambär sin tanke till Konungen, bör Konungen också få veta hvad Riksdagen tänker. Utgående från denna riktiga åsigt, bemställer jag till en och hvar af Eder mine Herrar, huruvida icke Konungen bestämdare får veta hvad Riksdagen egentligen tänker. då Riksdagen svarat Konungen, att i allt som angår Riksdagen har förslaget blifvit pröfvadt och godkändt, än om Riksdagen allenast ställer en summa till Kongl. Maj:ts disposition under förklarande att detta icke må innebära något hinder för Kongl. Maj:t att, vid genomförande af generalstabens organisation, i det nu föreliggande organisationsförslaget vidtaga de förändringar, som kunna befinnas ändamålsenliga. Antingen har Riksdagen dervid sagt något, som enligt grannlagenhetens fordringar, icke bort sägas, enär det innebure ett inträdande på ett område utom Riksdagens befogenhet, eller också har Riksdagen menat något som Riksdagen icke velat uttala. I hvilket fall som helst anser jag detta tillägg icke vara tillfredsställande, och då Stats-Utskottets förevarande förslag blifvit af Medkammaren oförändradt antaget, kan jag icke annat än fortfarande yrka bifall till detsamma.

Herr Ekman, Carl: Då jag har anledning antaga, att under rättelser numera ankommit om Andra Kammarens beslut, anhåller jag, att Kammaren deraf måtte erhålla del.

I anledning härav tillkännagaf undertecknad, att enligt begärdt och erhållet intyg af Andra Kammarens sekreterare denne Kammare bifallit den förevarande punktens samtliga moment oförändrade.

Sedan öfverläggningen häretter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af *Grefve Hamilton*, att Kammarerna måtte fatta ett så lydande beslut: "att med iakttagande af Utskottets framställning om arvoden till generalstabens vaktmästare,

Kongl. Maj:ts nådiga proposition i afseende på anslag och pensionsstat för generalstabens bifalles, under förklarande att detta bifall ej må anses lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:ts att, vid genomförandet af generalstabens organisation, i det nu framlagda förslaget der-till göra de förändringar, som vid frågans ytterligare pröfning befin-nas ändamålsenliga eller nödiga“.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först propo-sition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja jemte några nej, och sedermera proposition på antagande af Grefve Hamiltons förslag, då svaren utföllo med många nej jemte några ja; hvarpå och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med talrika ja och några nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

3:dje punkten.

Bifölls.

4:de punkten.

Lades till handlingarne.

5:te punkten.

Bifölls.

6:te punkten.

Mom. a.

Herr af Klint: I likhet med Stats-Utskottet är jag af den åsigt att, i afvaktan på en allmän löne reglering för arméen, icke några partiela löneförhöjningar böra ega rum; men här är icke fråga om löneförhöjning utan om höjande af ett arvode som anses vara för litet. Huru än löne regleringen för arméen kommer att genomföras, lär det väl alltid blifva fallet att innehafvarne af kommandants-befattningar icke erhålla fasta löner, och vid sådant förhållande kan en reglering för kommandantsstaten mycket väl ega rum, oberoende af den allmänna löne regleringen för arméen.

På grund häraf och under åberopande af de skäl som finnas anförda i Kongl. Maj:ts proposition, har jag inom Stats-Utskottet påyrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, och förnyar jag nu detta mitt yrkande.

Herr Ekman, Carl: Jag får endast anhålla, att Kammaren behagade bifalla Utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de gjorda yrkanden dels om bifall till mo-

mentet och dels om afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågasvarande nådiga framställning, gjordes proposition på bifall till momentet, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Mom. b och c.

Biföllos.

7:de—16 punkterna.

Biföllos.

17:de punkten.

Herr Abelin: I förevarande punkt afhandlas en af Kongl. Maj:t gjord framställning, att, på sätt för innevarande år redan är medgifvet, det under fjerde hufvudtiteln uppförda anslag till marinregementet af 248,228 R:dr 42 öre, i den mån det genom regementets indragning blifver disponibelt, måtte jemväl för år 1874 ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, att till erforderligt belopp användas för upprätthållande af garnison i Carlskrona. Stats-Utskottet, som inhemtat, att garnisonen i Carlskrona för närvarande utgöres af dels den kvarvarande delen af marinregementet och dels dit kommanderad 150 man indelt trupp, samt att kostnaden för innevarande år beräknas approximativt till 194,566 R:dr, hemställer att med bifall i öfrigt till Kongl. Maj:ts nådiga framställning, anslaget till marinregementet må till 200,000 R:dr nedsättas. Derest nu Utskottets hemställa bifölles och anslaget till marinregementet således minskades med 48,228 R:dr 42 öre. vore Kongl. Maj:t hänvisad till nödvändigheten att hålla garnisonen vid endast dess nuvarande styrka; men då jag icke kan annat än anse nödigt, att Kongl. Maj:t må vara i tillfälle att öka styrkan, och man till en sådan afsigt hos Kongl. Maj:t kan sluta deraf, att Kongl. Maj:t åskat att det nuvarande anslaget till marinregementet måtte oförminskadt ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, föranlåtes jag att yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Den infanteritrupp som nu gör garnisonstjänst i Carlskrona, består af 150 man oapproberade rekryter som hafva att genomgå icke blott rekryt- utan äfven förberedande underbefäls-skola. Huru detta kan fullgöras, må vara klart, då man erfar, att 24 man dygnet om äro sysselsatta med vaktgöring och 14 till 16 man dagligen med bevakning och handräkning. Då härtill kommer att eleverna måste genomvaka en eller annan natt i veckan under ansträngande vaktgöring, må man icke undra om undervisningen icke blifver så fruktbringande som önskligt vore. Af medeltals-beräkning visar sig, då hänsyn tages jemväl till sjukantalet, att det antal öfningstimmar, som belöper sig på hvarje man, icke uppgår till mer än 18 à 20 timmar i veckan.

Sedan frågan om sättet för garnisonstjänstens utgörande blifvit

genom generalorder afgjord, tillåter jag mig icke att derom uttala mig, men det må förlätas mig om jag begagnande Herr krigsministerns egna ord betecknar den nuvarande anordningen för "nödtorf-tig", och om jag, som håller före, att i händelse "anslaget till marinregementet" bibehölles oförändradt och ställdes till Kongl. Maj:ts disposition, utsigt funnes till en förbättring i det närvarande tillståndet i känslan af min pligt såsom målsman för ett af de distrikt, af hvilka garnisonstjensten vechselvis utgöres. anser mig icke kunna underlåta att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition.

Herr af Klint: Om det stode i mitt fria val att handla helt och hållet såsom enskild man, då jag sitter i Stats-Utskottet, skulle jag måhända hafva kommit till samma resultat som den siste tälaren; men jag anser mig pligtig att följa de upplysningar, som på officiell väg inkomma, och att på grund af desamma bedöma frågan. Då Kongl. Maj:t af skäl, som jag icke känner och således icke kan bedöma, icke ansett sig nu kunna för Riksdagen framlägga ett förslag till definitivt ordnande af garnisonstjenstgöringen i Carlskrona, utan föreslagit Riksdagen att under nästkommande statsregleringsperiod få, på samma sätt som i år, till sin disposition anvisadt ett löpp af 248,228 R:dr 42 öre, för att dermed upprätthålla den provisoriska tjenstgöringen i Carlskrona, så föll det af sig sjelft, att Stats-Utskottet skulle infordra upplysningar om skälen för detta anslags bibehållande. Af de officiella upplysningar, som då meddelades, inhemtades, att af detta anslag ej mera än 194,000 R:dr är för året behöfligt. Ligger man nu dertill, att under loppet af detta år skall ovilkorligen afgång ega rum i den nu befintliga personalen af marinregementet, hvarigenom ytterligare en tillökning uppstår i de tillgångar, som redan finnas till Kongl. Maj:ts förfogande, så tror jag att Stats-Utskottet var fullkomligt befogadt att tillstyrka en nedsättning till 200,000 R:dr i stället för de äskade 248,228 R:dr 42 öre. Jag har nu framlagt de skäl, som för Stats-Utskottet varit bestämmande och tror för min del att Kammaren utan olägenhet kan bifalla Utskottets förslag i denna punkt.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de gjorda yrkandena dels om bifall till punkten och dels om afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågasvarande nådiga framställning, gjordes proposition på bifall till punkten, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

18:de—25:te punkterna.

Biföllos.

26:te punkten.

Lades till handlingarne.

27:de punkten.

Herr Gyllenram anförde skriftligen: Innan Kammaren går att fatta beslut, anhåller jag att för en kort stund få upptaga Kammarens tid.

Den motion, som ligger till grund för den nu föredragna punkten af Stats-Utskottets betänkande N:o 6, skall hos de Kammarens ledamöter, hvilka genomläst densamma, ofelbart lemna det intrycket, att ett visst lag- eller rättslöshetstillstånd, genom de högsta civila och militära embetsmyndigheternas förening hos en person, skulle under tidernas lopp hafva gjort sig gällande inom Gotland.

Förutsändande den förklaringen, att jag icke funnit mig i den ringaste män personligen berörd af de framhållna motiven för motionen och önskande, att i det följande icke från min sida må spåras något personligt emot motionären, anser jag mig skyldig att genom belysning af dessa motiv söka ådagalägga det rätta sammanhanget med de omordade kollisionerne vid tiensternes utöfning; öfverlemnande jag åt Kammaren att afgöra sjelfva sakförhållandet.

Härvid är å min sida att beklaga, det jag inom denna Kammare måste fullgöra denna pligt; men då jag icke afser annat än att utslutande hålla mig till de uti motiveringen vidrörda rättsförhållanden, så torde embetsmannens försvar af den tienst, han har det nådiga förtroendet att beklåda, få anses berättigadt äfven under det mindre grannliga i form, som kan sökas uti den omständigheten, att motionären icke eger att möta honom inom detta rum.

Motionären säger: "Man har ofta jemfört innehafvaren af de förenade landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningarne på Gotland med en generalguvernör, samt sålunda sökt visa, att föreningen af dessa tjenster existerade i strid med 46 § i Regeringsformen. Jag medgifver gerna, att mycket kan vara att invända emot denna sammanställning, men vågar likväl påstå, att nyssnämnda paragrafi i all sin korthet innehåller en annan bestämmelse, som ej gerna låter sig förena med de båda tiensternes innehafvande af en och samma person. Der står nemligen, att landet skall förblifva indeladt i höfdingedömen under *den vanliga landtregeringen*".

Det torde icke vara nödvändigt att gå längre tillbaka, före det nya statsskickets införande 1809, än till landshöfdingeinstruktionen af år 1734, för att få bestämdt hvad som förstås med det i Regeringsformen § 46 förekommande uttrycket: "den vanliga landtregeringen".

Uti § 1 af denna instruktion stadgas: "Såsom Kongl. Maj:t har nådigst anförtrött Landshöfdingen förvaltningen af hela provinsen och alla deruti liggande land etc., och efter det att mellanliggande paragrafer föreskrifva huru förhållas skall med den administrativa myndigheten och statens drätsel, förekommer i § 44 — — "Så vill Kongl. Maj:t att landshöfdingen skall hafva sig till hjälp först en landssekreterare, som etc. — — "Sedan en landskamerrare, som skall hålla riktig landsbok etc". — — Jemföras dessa stadganden med § 1 af 1855 års landshöfdinginstruktion, så lydande: "Styrelse inom hvarje län är anförtrödd åt en landshöfding, såsom Kongl. Maj:ts

Befallningshafvande, hvilken utöfvar densamma med biträde af landssekreterare och landskamrerare“, finner man, att „landtregeringen“ af ålder och allt hitintills ansetts utöfvad af landshöfdingen med nyssnämnda biträden, hvartill komma öfrige underordnade tjänstemän. Gotland har varit och är i detta hänseende delaktigt af enahanda förmåner som hvarje annat af rikets län, ty der förefinnas samtliga de tjänstemän, hvilka enligt gällande stadgar skola utöfva den administrativa myndigheten inom länet. Enär nu detta måste lemnas obestriddt, såvida man icke vill göra den orimliga förutsättningen att hithörande tjänstemän fungera, ej på grund af behöriga fullmakter, utan af sjelftagen myndighet, så läser ock häraf blifva den oförtydbara slutföljden, att § 46 Regerings-formen icke är en död bokstaf för befolkningen på Gotland, utan en fullt gällande sanning: och då icke visadt är, att de för den administrativa rätten gällande lagar och bestämmelser varda der åsidosatta, eller att någon innevänare på ön skall hafva varit i saknad af de förmåner och rättigheter, den vanliga landtregeringen erbjuder: så kan man vara berättigad förutsätta, att uti dessa sistsagda omständigheters icke vidrörande uti motionen ligger ett tyst medgifvande om den vanliga landt regeringens tillvaro äfven på Gotland. Vidare förekommer i motionen: „Kan det sägas om största delen af Gotlands manliga befolkning, som i landshöfdingen tillika eger sin högste militärbefälchef, att den står under *den vanliga landtregeringen*: och framför allt kan det sägas om de många bland provinsens söner, hvilka tjenstgöra vid national-beväringen såsom befäl och underbefäl? I den beroende ställning, hvori en officer eller underofficer står till militärbefälhafvaren, kan han ej gerna, när något skall förhandlas inför Konungens Befallningshafvande förgeäta, att han med detsamma har att göra med den höge militäre förmannen, hvars väckta misshag genom en kort omväg är i tillfälle att använda vida kraftigare medel för att böja en motspänstig sjelfständighetsanda än den, som eljest stå de administrativa myndigheterna till buds“.

Jag tillåter mig att härvid, såsom hufvudsakligen vägledande omdömet, erinra, att, med undantag af underofficerarne, hvilkas antal beroende af tillfälliga vakanser, utgör omkring 195 man, och hvilka, jemte det öfriga underbefålet, korporaler och vice korporaler, väljas *af* och *ibland* de värnepligtige på ön, står *icke* befolkningen under krigslagarne vid andra tillfällen, än då national-beväringen *är samlad i trupp*, och detta är, hvad manskapet vidkommer i regeln endast under sex dagar årligen; härförutom har underbefålet en lika lång särskild vapenöfningstid.

Vid sådant förhållande var det icke väntadt, att militarismen skulle framhållas såsom utöfvande ett så väldigt tryck på befolkningen, som motionären velat göra antagligt. Den sjelfständighetskänsla och uppfattning af det rätta efter en hvars åskådningssätt, hvilka utmärka vår tids menige man och de bildade klasserna, borde hafva befriat den gotländska befolkningen från beskyllning af tighet inför sin högste militäre chef, då denne fungerar som civil embetsman, äfvensom det militära befålet i allmänhet från antagan-det att vara hemfallen under en så lumpen känsla som hämnens.

Den gotländska befolkningen har vid de tillfällen, jag haft att behandla ärenden med dess ombud, aldrig låtit komma sig till last den *falhet eller undfallenhet för andras åsikter*, om än dessa stått i strid med ordförandens, hvilken skulle kunna förutsättas, om ombuden funnit sig påverkade af närvaron utaf deras högste militäre chef.

Här må ock erinras att, om den gotländska befolkningen, vid här antydda tillfällen, förmenas vara bunden i sitt handlingssätt, så inträder samma förhållande inom den mindre verkningsskretsen. *kommunen*. Om t. ex. en major eller kapten är ordförande i den kommunala förvaltningen, kan med alldeles samma skäl förebaras, att det inom denna kommun sig uppehållande befäl eller underbefäl af national-beväringen eller, hvad fastlandet beträffar, af den indelta arméen, skall känna sig i en viss mån beröfvad sin handlingsfrihet. Ty icke blir ett verkligt eller föreburet missförhållande mer eller mindre berättigadt efter den verkningsskrets, hvarinom det skulle vara till finnandes. Är det oriktigt hos de högre tjänsternas innehafvare att stå i ett sådant, som det anmärkta, förhållande till underlydande, måste det vara lika oriktigt, om icke än mera oriktigt, hos den inom en trängre omkrets verkande, vare sig offentlige eller valde, funktionären, af orsak att, om han vill genom sin maktställning utöfva något tryck på de honom underordnade, detta bör kunna lättare ega rum inom ett fåtal. Men dessa tider, då myndigheterna tilltrorde sig att inverka genom maktspråk på sina underlydandes fria handling, ligga dess bättre långt bakom oss. Hänsyftningen på militarismens störande af den gotländska befolkningens "sjelfständighets anda", denna må nu vara huru "motspänstig" som helst. kan jag icke undgå att finna opåkallad och oberättigad.

I motionen förekommer: "Vidare är det obestriddigt, att Kongl. Förordningen angående förändrade föreskrifter emot uppror och olaga sammankomster den 6 Februari 1849 ej kan, om så beklagligen skulle erfordras, vinna tillämpning på Gotland, så länge den högsta civila och militära makten äro förenade i en hand".

Den under motiveringens fortgång åberopade 6:te § lyder i dess sista moment: "Med civil myndighet förstås Konungens Befallningshafvande, borgmästare eller polismästare i stad och kronofogde å landet, eller den, som i sådan embetsmans ställe satt är". "Är ej civil myndighet tillstädes, och kan ej dess ankomst atbidas, då äge på stället varande högste militäre befälhafvare att så förfara som för civil myndighet nu stadgadt är."

Motionären har vid utvecklingen af sitt anförda skäl förbisett af hvilka embets- och tjänstemän den i författningen omnämnda "civila myndigheten" utgöres, och att Konungens Befallningshafvande icke är landshöfdingen ensam, utan i förening med honom landssekreterare eller landskamrerare, fastän landshöfdingen har, här vid lag som alltid i tjänstens utöfvande, den beslutande rätten.

Motionärens förmenande att de i åberopade § 6 förekommande bestämmelser afse, "att i dylika kritiska ögonblick, då människors lif och välfärd stå på spel, bereda likasom två instanser, på det att hvarje öfverilning må förebyggas". vill synas mig vara ett misstag

af författningens mening, ty sedan den civila myndigheten på stället ansett nödtvånget fördra vapenmakts användning, skall helt visst den militära myndigheten icke på sig taga ansvaret af att underlåta dess pligt.

Då nu emellertid landshöfdingen på Gotland icke mera än andra dödlige kan vara allestädes närvarande, så, och för så vidt han icke på förhand blifvit underrättad om att ett uppror skall utbryta någonstades och han till följd däraf, i afsigt att förekomma olyckan, begifvit sig till ort och ställe, skulle han i utföningen af denna del utaf sin tjänst i regeln endast kunna uppträda inom Wisby. Då nu der finnes en Konungens Befallningshafvande underordnad tjänsteman, borgmästaren, föreställer jag mig att denne person först bör tillåtas uppträda för att lugna sinnena, och om icke detta författningens enliga upprop till de oroväckandes sinnen visar sig afledande för deras onda uppsåt, lärer tiden vara inne för Konungens Befallningshafvandes åtgöranden, dervid landshöfdingen med någon af sina närmaste, behöriga, *biträden*, således icke den endast befällande militärbefälhafvaren, fattar det beslut omständigheterna påkalla.

För öfrigt torde få medgifvas att den i motionen framhållna "återhållande kraften" mot den vid ögonblicklig lydnad vande "krigaren" här bestämmes af personligheten. En militär kan ega fullt lika lugn och sansadt omdöme som en civil.

Man kan naturligtvis göra hvilka som helst förutsättningar vid förfäktandet af en åsigt; men oberättigade blifva alltid dessa förutsättningar, då man uppställer dem på grund af missgrepp utaf en myndighet emot en gällande författnings anda och mening. En landshöfding på Gotland skall icke behöfva att, fastän förordnad att derjemte vara militärbefälhafvare på ön, "upplösa sin personlighet", eller "blifva en fullständig dubbelmänniska" för att samvetsgrannt tillämpa uppropslagen af år 1849, äfven om han här skulle tillmötesgå motionärens förutsättning att låta de upproriske njuta förmånen att få sin handling pröfvad af tvänne instanser.

Efter att hafva förklarat, att "det dubbla chefskapet medför förvecklingar, hvilka af ingen lagtolkning kunna bortresoneras", öfvergår motionären till helt alldagliga omständigheter; och väljande ett af de allra enklaste exempel anför han: "En person har af en eller annan anledning försummat att inställa sig vid exercis eller vapensyn". "Militärbefälhafvaren anmäler saken hos Konungens Befallningshafvande, hvilken det enligt Kongl. Brevet den 19 Januari 1864 åligger ådöma den församlige stadgadt vite. Mannen inkallas och möter då sin *åklagare, militärbefälhafvaren, på domaresätet*".

Till en början torde här få anmärkas, att åklagare i ordets vanliga bemärkelse icke förekommer inför Konungens Befallningshafvande. Redan denna omständighet torde förmildra intrycket af den skuggbild, som blifvit framhållen i detta motiv; och en upplysning, huru härvid tillgår med national-beväringen, samt en jmförelse med likartadt förhållande vid den allmänna beväringen, föreställer jag mig böra betaga denna skuggbild all effekt.

Nationalbeväringen kallas genom länskungörelserna, dervid manskapet

skapet erinras om de uti ofvan återopade nådiga bref stadgade påföljder för uteblifvande, utan styrkt laga förfall, till vapensyn, mönstring och vapenöfning.

Från kompanibefålet ingår till bataljonsbefålet förteckning på alla vid vapensyn eller vapenöfning frånvarande. Ett för hvarje bataljon, med ledning af kompaniförteckningarne, upprättadt sammandrag insändes derefter. om så aktas nödigt med bifogande af kompaniernes uppgifter till militärbefälhafvaren, som öfverlemnar dessa *samma* sammandrag med bilagor till länsstyrelsen. Efter för året slutade mönstringar upprättar den tillförordnade mönstringskommisarien en af honom och mönsterherren, militärbefälhafvaren eller den hans ställe företräder, undertecknad uppgift på alla de förfallolöst uteblifna af beväringsskapet, hvilken förteckning äfvenledes ingår till länsstyrelsen.

Dessa ärenden behandlas derefter, lika med hvarje annat inför Konungens Befallningshafvande förekommande polismål, gemensamt af landshöfdingen, om han är tillstädes, och landssekreteraren, i motsatt fall af landshöfdingeembetet; den försumlige inkallas, bötfälles eller frikännes allt efter sig företeende omständigheter.

Vid mönstringarne deremot med den allmänna beväringen på fastlandet är "landshöfdingen" befogad att "ensam" bötfälla en uteblifven beväringsskyldig eller anbefalla hans hemtning till annat mönstringsställe, och detta utan annat biträde än att den tillförordnade mönstringskommisarien, dock icke med rättighet att yttra sig öfver åtgärden, i mönsterrullan antecknar landshöfdingens beslut, i hvilket han, efter motionärens uppfattning, ovedersägligen är vida mera *åklagare* och *domare* i samma sak än landshöfdingen på Gotland vid likartade tillfällen, och der den bötfälldes icke ens lemnats tillfälle att förebara något till sin ursäkt.

För att än vidare ådagalägga det mindre hållbara i detta motiv, vill jag hemta ett exempel från det administrativa området. Landshöfdingen är, enligt förordningen om mantals- och skattskrifningar i riket, befogad att sjelf vara ordförande vid dessa förrättningar. Förekommer härvid uraktlåtenhet med mantalsförteckningars aflemnande eller andra försummelser, så, och oansedt landshöfdingen suttit som ordförande, inkommer till Konungens Befallningshafvande en af vederbörande upprättad förteckning på de försumlige, hvarefter landshöfdingen-ordföranden med biträde af landskamreraren "förordnar "angående indrifning af de påförda böterna och derjemte bör vidtaga "de åtgärder, hvilka i anledning af anmälda andra försummelser "kunna erfordras" (Kongl. Förordningen den 20 Juli 1861 § 11, mom. 6). Efter motionärens åsigt skulle landshöfdingen-åklagaren vara part i dylika mål och följaktligen förhindrad att dem handlägga; kan skulle, om dylika åsichter konsekvent genomfördes, icke kunna handlägga en af honom sjelf iakttagen polisöfverträdelse, förutsatt att denna faller inom landshöfdingens befogenhet.

Såsom en afslutning på här omhandlade motiv anföres: "Man må "dessutom döma mycket skonsamt ij detta fall, emedan det under- "stundom velat synas, som om de höge innehafvarne af den dubbla
Riksd. Prot. 1873. 1 Afd. 1 Band.

“myndigheten sjelfve ej riktigt förmått att bestämma gränsen emellan “de olika maktområdena. Säkerligen finnas det ock inga embets-“män i vårt land som till följd af sin inbördes ställning så ofta löpa “fara att begå det eljest mera omtalade än ofta förekommande fel-“steget, att falla hvarandra i embetet, som landshöfdingen på Gotland “och militärbefälhafvaren dersammastädes“.

Denna hänsyftning är ju alldeles obestyrkt, och jag skulle tro äfven obefogad, hvarföre densamma genom en blott antydning häraf torde förlora mycket af dess vikt. Derom vågar jag återigen försäkra, att hos den nuvarande landshöfdingen-militärbefälhafvaren aldrig har uppstått någon tvekan om gränsen “emellan de olika maktområdena“, enär denna alltid varit för honom oomtvistad genom den befogenhet, innehafvande nådiga fullmakt och förordnande tillegnat honom.

Motionären öfvergår nu till de förvecklingar, som kunna uppkomma genom militärbefälhafvarens ställning såsom landshöfding, då enligt 1842 års såkallade Tågordning eller 1841 års inqvarteringsordning för städerna utom Stockholm kollisioner emellan de båda tjänsterna måste uppstå; dervid förutsättande att militärbefälhafvaren varit “vällande till skada eller uppehåll eller rättskränkning“, och frågar: “till hvem skola de klagande vända sig? Naturligtvis till “landshöfdingen, som skall skaffa dem rätt emot den felaktige militärbefälhafvaren, det är mot sitt eget bristfälliga “jag“.

Vid de tillfällen, då kronoskjuts erfordras för transporter vid nationalbeväringen, inkomma till länsstyrelsen requisitioner härå från vederbörande “bataljonschefer“, som i detta hänseende, ätvensom under de årliga vapenöfningarne inom bataljonernas stånd, äro att anse såsom detacherade befälhafvare. Om försummelse med kronoskjuts skulle förelöpa, äro de således fullt befogade att derom göra anmälan direkte hos länsstyrelsen. Under min snart elfvaåriga tjänstetid på Gotland har blott ett sådant ärende, om jag rätt erinrar mig, varit föremål för handläggning; dervid förekom, att militärbefälet anmälde hos länsstyrelsen den af bataljonschefen inrapporterade försummelsen; Konungens Befallningshafvandes beslut i detta mål blef besvärsvi understädt Kongl. Maj:t. som genom nådig resolution förklarade den gjorda invändningen, att militärbefälhafvaren hade såsom landshöfding deltagit i beslutet, icke förtjena afseende, utan fastställde det slut, hvartill länsstyrelsen kommit.

I afseende på Tågordningens vidare tillämpning i och för nationalbeväringen förekommer, att under vapenöfningarne hafva närmast omkring öfningsfälten boende hemmansegare *frivilligt* åtagit sig att lemna kvarter åt befäl och manskap. Uppstår i dessa kvarter anledning till klagomål, så kunna dessas afhjelpande icke hänskjutas till länsstyrelsens åtgärd, utan de måste hemfalla under civil eller militär domsrätt, enär Tågordningen endast afser den *tvungna* inqvarteringen, hvilket synes mig framgå af den Kongl. förordningens rubrik: “om truppers och persedlars fortskaffande“. Är återigen denna uppfattning icke riktig, så läser Konungens Befallningshafvande icke undandra sig att lemna åskad handräckning.

Beträffande återigen tillämpningen af 1841 års inqvarterings-

Den 8 Mars.

ordning för städerna, må först anmärkas, att länets enda stad, Visby, icke kan emot stadgandet i förordningens 1 § betungas med annan fri inqvartering än för *tågande eller garnisonerande trupper*, och der näst att den der garnisonerade stamtruppen till beväringssartilleriet står under artilleribefälhafvaren, som i afseende på disciplin och ekonomi m. m., innehar regementchefs makt och myndighet öfver denna trupp. Om således i och för denna trupp anledning till klagomål skulle förekomma, så är landshöfdingen-militärbefälhafvaren fullt befogad att, på sätt föreskrifvet är, besvaren till pröfning och afgörande upptaga.

Under en del af de vid Visby årligen utförda vapenöfningarne med nationalbeväringen har ett flertal af stadens innevanare åtagit sig att lemna *frivillig* inqvartering åt underbefäl och manskap; under en annan del af dessa öfningar invid staden förhyres, emot ersättning från statsanslaget till beväringsmanskapets vapenöfningar, lador och dylikt för manskapets herbergerande. Afven här, såsom nyss nämndes om inqvarteringen på landet, kan icke heller inqvarterings- eller tågordningen vid förekommande rättskränkningar tillämpas, utan måste dessa behandlas på förut angifvet sätt.

Vidkommande nu slutligen den gjorda förutsättningen att militärbefälhafvaren skulle vara vållande till någon härmed i sammanhang stående "skada eller rättskränkning", så torde det vara ett känt förhållande, att landshöfding för begångna tjänstefel icke åtalas inför eget landshöfdingeembete, samt att för militärpersoners åtalande inför krigsdomstol finnes särskildt stadgadt, huru dervid skall förfaras. Har således landshöfdingen på Gotland, såsom sådan eller i sin egen skap af militärbefälhafvare på ön, låtit komma sig till last hvilken som helst rättskränkning, kan han till följd deraf aldrig behöfva eller ens komma att uppträda emot "sitt eget bristfälliga jag". Emot denna, såsom "bristfällig" benämnda, personlighet — landshöfdingen-militärbefälhafvaren — har man att vid åtalande af begångna tjänstefel hänvända sig till lagarnes högste öfvervakare eller behörig domstol.

Motionären har icke framdragit flera fall af "besynnerliga förvecklingar". Männe deras icke omnämmande häntyder derpå, att de ej i verkligheten förefinnas? I så fall torde det af mig anförda få anses tillfyllestgörande, för att hafva ådagalagt, att ingen tvingande omständighet förefinnes för de "förenade befattningarnes innehafvare" att uppträda än i den förhatliga ställningen af åklagare och domare "i samma sak och än i den nästan komiska af svarande part inför "eget tribunal".

Den belysning, som jag nu haft den äran att egna den vid innevarande riksdag inom Andra Kammaren väckta motionen N:o 17, är icke något försök till en advokatorisk uttydning af gällande författningars anda, utan helt enkelt ett framhållande af det sätt, hvarpå desamma, då deras åtgärdande förekommit med hänsyn till de gotländska förhållandena och dervarande nationalbeväring, nu äro, och helt visst i mera än ett halft sekel varit tillämpade.

Grefve af Ugglas: Då några ord i början af det anförande vi nyss åhört skulle kunna gifva anledning att tro, att den ifrågava-

rande motionen vore personligen riktad mot den nuvarande innehavaren af landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningarne på Gotland, anser jag som en skyldighet att förklara, det hvarken jag för min del eller någon annan af Stats-Utskottets ledamöter så uppfattat motionens innehåll. Motionären har endast velat angifva det i formellt hänseende mindre lämpliga deruti att en och samma person skall kunna såsom landshöfding vara domare i mål, deri han i egenkap af militärbefälhafvare är att betrakta såsom åklagare. Emellertid tror jag, att Utskottet har rätt deri, att med afgörandet af denna fråga bör anstå, till dess det blifvit bestämdt, hurudan militärorganisationen på Gotland skall blifva. Då torde det väl blifva nödvändigt att åtskilja de båda befattningarne, men till dess anser jag i likhet med Utskottet att icke något afseende bör fästas vid motionen.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölles.

28:de, 29:de och 30:de punkterna.

Bifölles.

31:sta punkten.

Lades till handlingarne.

32:dra, 33:dje och 34:de punkterna.

Bifölles.

35:te punkten.

Herr af Klint: Då ingen, icke ens majoriteten inom Utskottet, satt i fråga det militäriskt riktiga i den förändring, som Kongl. Maj:t föreslagit, så torde jag icke behöfva orda något derom, men deremot tillåter jag mig att på det varmaste förorda bifall till Kongl. Maj:ts proposition äfven ur en annan synpunkt än den rent militära. Jag vet verkligen icke, huru det skall tillgå, om Riksdagen bifaller detta Stats-Utskottets förslag. Vid årets slut utgå passevolanskontrakterna vid Göta Artilleri-regemente, och enligt Kongl. Maj:ts proposition skola de då upphöra och staten öfvertaga passevolansen; men om Stats-Utskottets förslag bifalles, skall passevolansen bibehållas icke blott för de gamla batterierna, som redan finnas, utan äfven nya kontrakter för de nyuppsatta batterierna upprättas. Men icke nog härmed. Genom de förändringar dessa gamla batterier komma att undergå, skola de betinga olika passevolansvilkor mot tillförene och redan till följd af detta förhållande blir det en svårighet för Arméförvaltningen att uppgöra med de gamla passevolantörerne nya kontrakter. Annu en annan sak. På hvilket sätt skola villkoren bestämmas för öfverlåtandet af öfvertaliga persedlar, för så vidt sådana skola öfverlätas till de nya batterierna? Det synes mig

ligga i sakens natur att mellan staten, å ena, och passevolantörerne, å andra sidan, skall finnas en olika uppfattning af rätta värdet på slutsumman i passevolanskontrakterna. Staten vill bestämma det billigaste pris, som är förenligt med rättvisa, och passevolantörerne, huru rättrådiga de än må vara, hafva väl svårare än en fullt opartisk person att bedöma, om de kunna vara nöjda med de nedtryckta villkor staten förelägger. Om staten icke har makt att säga till passevolantörerne: Gån I icke in på de förelagda villkoren, så öfvertager jag sjelf passevolansen; huru skall det då tillgå, om staten icke kan godtgöra passevolantörerne så som de önska? Jag förstår det icke, och jag vågar tillägga, att med all möjlig aktning för passevolantörerne — och jag erkänner villigt, att de i allmänhet väl uppfyllt sina skyldigheter — tror jag det dock icke vore klokt, om Riksdagen genom afslag å Kongl. Maj:ts proposition satte staten i den belägenhet att den kanske icke kunde uppfylla sina förbindelser. Af dessa skäl anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Stats-Utskottets betänkande.

Herr von Koch: Jag vill ej motsätta mig det af den föregående talaren framställda yrkande på bifall till Kongl. Maj:ts proposition med afseende å de särskilda omständigheter, som här föreligga, men jag kan ej underlåta att begagna tillfället att uttrycka min tillfredsställelse öfver att finna, att man slutligen tyckes kommit ifrån den absoluta tron på passevolansens olämplighet. Jag har vid flera tillfällen, då jag på grund af min embetsverksamhet kommit att taga kännedom om dylika förhållanden, funnit, att passevolansen, åtminstone numera, sedan i allmänhet tonen inom våra regementen blifvit sådan, att förr existerande missbruk — hvilka jag likväl tror att man i högsta måtto öfverdrifvit — upphört, att passevolansen är nyttig för befäl och trupp och i synnerhet i ekonomiskt afseende för landet. Jag hoppas, på grund af denna erfarenhet, att man måtte besinna sig, innan man uppsäger passevolanskontrakten på andra ställen. Åtnöjande mig med att få detta förklarande intaget i protokollet, tillstyrker jag här, såsom jag redan angifvit, med afseende å nu föreliggande särskilda skäl, bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, hvilken proposition med ja besvarades.

36:te punkten.

Bifölls.

37:de punkten.

Herr af Klint: Äfven i afseende å denna punkt nödgas jag uppträda och motsätta mig Stats-Utskottets förslag. Det är för er

alla, mine Herrar, kunnigt, att det var på Riksdagens förslag, som det ridande artilleriet uppsattes. Redan deri bör ligga en fordran på Riksdagen att gifva de anslag, som för upprätthållandet af detta artilleri behöfvas, men härtill komma ytterligare andra skäl, som tala för det här ifrågavarande anslaget beviljande. I närvarande stund finnes i Christianstad ett ridhus som ej är för sitt ändamål användbart. Den officiela besigtning, som der egt rum, gifver vid handen, att en reparation af detta ridhus, för dess bibehållande såsom sådant, stiger till en summa större än som på detsamma skäligen bör nedläggas, helst till dess bristfällighet i öfrigt kommer, att detsamma är för litet för den styrka, som der skall öfvas. Vid dessa förhållanden har Kongl. Maj:t, såsom mig synes, på fullt nöjaktigt sätt behandlat denna fråga, då han, hemställande att detta gamla ridhus, som genom en särskild aptering kan användas till stall, för detta ändamål måtte användas, samtidigt fordrat anslag för uppförande af ett nytt ridhus.

Men, säger man — och detta har blifvit yttradt af personer, som anse sig känna de närmare detaljerna af dessa förhållanden — ridhuset är såsom sådant tills vidare användbart. Jag skulle ej ega rätt att betvifla dessa uppgifter, om jag ej hade officiela intyg, som styrka, att så ej är förhållandet. Deremot finnes intet i dessa intyg, som antyder omöjligheten af att icke detta ridhus, genom vissa förändringar skulle utan alltför stora kostnader kunna apteras till stall. Taket skulle nemligen derigenom komma att hvila på flera väggar och genom bjelkar kunna understödjas.

Det antydes vidare — jag ber att få söka bemöta de skäl, som i Stats-Utskottet blifvit anförda — att man skulle kunna förändra nuvarande stall så, att man der skulle få det utrymme, som erfordras. Men detta lär dock ej gå så lätt att verkställa, som tanken derpå går lätt att framkasta. Den officiela uppgift jag har om stallet i Christianstad utvisar, att det visserligen kan låta sig göra att ändra spiltorna från 5,8 fots bredd till 5 fots. Men äfven om detta göres, finnes ej utrymme för alla de hästar, som äro i fråga eller 10, utan endast för 8, och härtill kommer, att vid denna förändring af spiltorna måste äfven andra förändringar ske, hvilka troligen ej blifvit förutsedda af dem, som framställt förslaget. Man måste nemligen till en del ändra sjelfva murarne i stallet, derföre att till hvarje spilta hör en krubba, som är inmurad i väggen. Stolparne till spiltorna, hvilka förstnämnde gå upp till taket, måste flyttas. Kostnaden härfor liksom de olägenheter, som uppkomma derigenom, att dessa stöd, som från början blifvit satta på visst beräknadt mellanrum, skola flyttas till annan plats, föranleder en rubbning i sjelfva takresningen på byggnaden, och möjligen kan häraf blifva en följd, att taket behöfver omgöras. Hvad detta kostar kan jag naturligtvis ej med siffror angifva, men det vissa är, att det ej kommer att uppgå till obetydligt belopp, kanske ej till mindre än hvad som begärts för det gamla ridhusets inredning till stall. Mig förefaller det på dessa skäl vara klart, att stall måste anskaffas och ett eget ridhus med det snaraste uppföras.

Vid genomläsning af det Kongl. Maj:ts proposition bilagda stats-

rådsprotokollet finner man emellertid, att med afseende å kostnaderna för ridhus och stallbyggnad två alternativa förslag blifvit tagna under öfvervägande, och att Kongl. Maj:t funnit sig böra antaga det högre af dem, som öfverstiger det lägre med 6,700 R:dr. Jag tror emellertid, för min del och efter den upplysning jag erhållit, att det mycket väl kan gå an att taga det lägre alternativet och yrkar således, att, med afslag å Utskottets hemställan i denna punkt, Kamraren måtte anvisa en summa af 44,100 R:dr till Kongl. Maj:ts disposition för stall- och ridhusbyggnader i Christianstad.

Grefve Beck-Friis: Det må ej väcka förundran, att man vid pröfningen af denna punkt på fjerde hufvudtiteln ansett sig icke kunna obetingadt bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit, då man finner att, för beredande af stallrum åt 10 hästar, föreslagits förändringar i de ifrågavarande etablissementen i Christianstad, uppgående till en kostnad af ej mindre än 50,800 R:dr. Det må ej väcka förundran, säger jag, att man åtminstone blifvit tveksam inom Utskottet om behörigheten af den gjorda framställningen, då man, vid pröfvandet af densamma, läste den motivering, som förefinnes i det propositionen bilagda statsråds-protokoll bil. N:o 3 a pag. 41.

Utgångspunkten för ifrågavarande framställning är det angifna behovet af stallrum för 10 hästar. Utgående från denna premis, föreslår man att rifva ned ett rusthållsstall, flytta detta till ett annat dylikt, att förvandla dessa båda stallar, som äro öppna baracker, till ett fast hus, der hästar kunna stå hela året om; får genom flyttning af det förstnämnda stallet utrymme och en tomt för ett nytt ridhus, som man der vill uppföra för en kostnad af 38,000 R:dr; och slutar kostnadsberäkningen för hela planens genomförande på ofvannämnda summa, 50,800 R:dr. Det är visserligen sannt att, beträffande de oförmålda barackbyggnaderna, alternativa förslag äro framställda, gående ut antingen på att ställa dem sida vid sida eller sammanbygga dem under ett tak, och att, genom det förra alternativets antagande 6,700 R:dr skulle besparas, och det är detta alternativ reservernanterne omfattat. Kostnaderna synas i alla fall i förhållande till det ändamål, som med dem skall fyllas, ej vara obetydliga.

Jag tillåter mig vidare fästa uppmärksamheten på en omständighet, som synes mig märklig, och den är att på samma gång man förklarar, att det ridhus, som finnes, är oanvändbart och ej på något sätt kan för sitt ändamål begagnas, synes man antaga, att denna bristfällighet försvinner i samma stund man inreder detta ridhus till stall. Genom den ofvan omnämnda manövern får man här stallrum för 30 hästar, och, som jag vill minnas, lemna ifrågavarande baracker plats för 60 å 70 hästar, och alltså kommer man, på den grund att 10 spiltor behövas, till det resultat, att man får stallrum för 100 hästar, och dessutom, då det gamla ridhuset användes till stall, måste man ha ett nytt ridhus. Det syntes Utskottet något eget att gå till väga på sätt jag här anfört, och man ansåg att behovet på annat sätt skulle kunna afhjelpas. Att nu ingå i en detaljerad pröfning af förhållandena torde vara öfverflödigt. Den föregående talaren betonade det väsendtliga behovet af att nytt stall anskaffades. Jag

tror emellertid att något af de gamla stallarne i andra ändan af staden möjligen skulle kunna blifva för ändamålet användbart. Att åter ridhuset ej ännu är alldeles oanvändbart, bevisas redan deraf, att det säges i besigtning sinstrumentet, att det om några år behöfver ombyggas; och jag hemställer, om det kan vara så helt och hållet odugligt, då dess utanväggar äro af den beskaffenheten, att desamma, — utan att någon nämnvärd reparation af dem ifrågasättes — medgifva husets förändrande till stall för inrymmande af 30 hästar. Det förefaller mig som om det mest bristfälliga vore takstolarne, och de torde väl för en ganska ringa kostnad kunna repareras, då väggarne synas vara goda.

En ytterligare omständighet tillkommer dessutom, eller att, såsom statsråds-protokollet utvisar, Chefen för ingenjörkorpsen, efter samråd förmodligen med vederbörande i orten, föreslagit, att två ridhus skulle inrättas i Christianstad. Jag vill minnas, att stallarne nu äro fördelade på tre ställen i staden, och vid sådant förhållande kan den i Christianstad förlagda afdelning af regementet svårligen vara betjent af endast ett ridhus, och jag antager att detta varit orsaken dertill att man ansett, att det gamla ridhuset skulle repareras och dessutom ett nytt uppbyggas. Detta förslag frångick emellertid Generalfältygmästaren och framkom med ett nytt förslag.

Jag tillåter mig slutligen angifva att, enligt min öfvertygelse, Kongl. Maj:t ej saknar medel att vidtaga de anordningar, som med afseende å dessa etablissementer genast kunna vara nödvändiga, och detta torde framgå deraf, att, efter de upplysningar jag förskaffat mig, tillgångar förefinnas å anslaget till "försvarsverket till lands i allmänhet eller Armé-förvaltningens departement", hvilket uppgår till 1,427,000 R:dr. Detta anslag synes i allmänhet ej ha blifvit så särdeles hårdt anlitadt, ty enligt hvad 1870 års kapitalkonto utvisar, skola utgifterna bestigit sig till 862,000 R:dr, då anslaget för detta år i sin helhet utgjorde 1,200,000 R:dr och vid sistlidna års slut förefanns å samma anslag en reservation af 100,000 R:dr. Det har också varit brukligt att använda af detta anslag till nybyggnader; så t. ex. utgingo å detsamma kostnaderna för sapperskasernens fullbordande och för reparationer af hussar-stallarne i Helsingborg.

Då således det för handen varande behofvet kan tillgodoses utan det nu begärda stora anslagets beviljande, anser jag att frågan derom bör hvilas till dess den blifvit bättre utredd. Jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Herr af Klint: Jag ber om ursäkt, att jag ånyo besvärar Herrarne med ett yttrande. Jag hade möjligen bort afstå derifrån, så mycket mera som jag har föga hopp att blifva hörd, då jag endast kan stöda mig på officiella intyg, deremot min aktade motståndare åberopar hvad han sett, något som jag ej med samma grad af vissnet kan göra, då jag nemligen ej så noga genomgått dessa byggnader.

Den föregående talaren har ej velat ingå på, att ridhuset för närvarande vore odugligt, han har endast velat erkänna, att detsamma vore dåligt, men tillagt, att det ej kunde vara så dåligt, att det är för sitt ändamål oanvändbart, då det ansetts kunna apteras till stall.

För den aktade talaren behöfver aldraminst jag göra någon definition på skilnaden mellan den bärning, som fordras hos taket på ett ridhus och ett stall. Det är för mig tydligt och klart, att om ett öppet hvalf, hvilande på endast ytterväggar, dessutom stödes genom flera tvärväggar eller särskildt mot detsamma gående bjelkar, något som mycket väl låter sig göra då en byggnad skall begagnas till stall, blir dess hållbarhet större än då hvalfvet endast hvilar på utanväggar, som äro mindre bra. Jag anser således af detta förhållande framgå, att huset kan apteras till stall, utan att vara för sitt egentliga ändamål användbart.

För öfvandet af de nytillkomna hästarne finnes i alla händelser ej utrymme i det nuvarande ridhuset, hvilket, enligt de officiella uppgifterna, äfven är för litet för närvarande förhållanden. Således äfven förutsatt, att Grefve Beck-Friis skulle hafva rätt och vinna framgång för den åsigt han förfäktar, måste säkerligen till nästa Riksdag framläggas proposition å statsanslag för uppförandet af nytt ridhus för Wendes Artilleri-regemente. Vore det då ej bättre att antaga den proposition, som är framlagd, och bifalla densamma på sätt jag tagit mig friheten föreslå? Jag vill ej vidare upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig nu att yrka bifall till det af mig framställda förslaget.

Herr Hallenborg: Då jag för 25 år sedan såg ridhuset i Christianstad i sitt redan då ytterst bristfälliga skick, föreställde jag mig litet, att denna byggnad skulle ännu i 25 år trotsa förgängelsen, och aldraminst att frågan om dess ytterligare fortvarande efter så många års tid skulle komma att utgöra en tvistepunkt inom representationen; jag trodde i sanning att efter denna tidsperiod byggnaden endast skulle lefva såsom ett minne, och att den plats, den intagit, skulle utgjorts af en planerad tomt. Jag har alltid, då jag passerat förbi denna byggnad, erfarit en känsla af oro vid tanken på den fara, för hvilken de, som der nödgades leda och deltaga i ridöfningarne, voro utsatta derigenom, att taket sannolikt snart skulle ramla ned. Huset var dessutom redan på den tiden så trångt, att, oaktadt artilleriet ej var så utveckladt som nu, dess ridöfningar måste fortsättas långt fram på eftermiddagen, så att instruktörerne ej kunde se tillräckligt, för att med noggrannhet undervisa.

Jag tror att vid detta fall, såsom vid många andra, då det gäller att åstadkomma lättnad för att ett regemente skall kunna öfvas, man ej får för mycket taga i betraktande sparsamhetsskäl; och anser jag mig, på grund af den kännedom jag har om förhållandena på platsen, böra yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Trolle-Wachtmeister: Jag är hufvudsakligen förekommen af den nästföregående talaren och vill endast tillägga några ord. Då jag till följd af min embetsbefattning varit sedan flera år bosatt i Christianstad, har jag haft tillfälle att nästan dagligen, utom då jag varit här vid riksdagarne och på resor i länet, se och bedöma ifrågavarande ridhus, och kan intyga, att detsamma finnes i ett högst bristfälligt skick. Man kan visserligen smeta öfver en

byggnad så, att densamma för den som passerar förbi ser någorlunda ut — och detta är förhållandet här — men af den besigtning, som hölls år 1870 kan man förstå hurudan densamma i sjelfva verket är beskaffad. Det uppgafs redan då, att sparrarne voro förstörda af mask och att stolparnes nedre delar voro uppruttna. Barn kunna sätta upp ett korthus, det ser vackert ut och står så länge man ej blåser på detsamma eller rörer dervid, men vid den minsta fläkt eller stöt faller det. Det är ej så långt ifrån att förhållandet är sådant med detta ridhus. Detsamma ligger utsatt för vindarne från hafvet; och jag får tillstå, att, när det stormar, kan man ej utan skäl oroa sig öfver den fara, hvori de personer befinna sig som der öfvas. Ridhuset är dessutom otillräckligt, ty för närvarande begagnas det från klockan 6 på morgonen till samma tid på eftermiddagen, och sedan nu artilleriet i Christianstad ökats med ungefär 32 man och 144 hästar, som skola öfvas, så torde det lätteligen finnas huru omöjligt det måste vara att vidare begagna detta ridhus.

För att vidare bevisa dess oduglighet, tillåter jag mig påpeka hursom i syneinstrumentet, hvaraf jag har en afskrift här i min hand, står att ridhuset icke utan våda kan begagnas i mera än "två" år, ej såsom i Stats-Utskottets utlåtande står: i "några få" år. Hvad angår lämpligheten af byggnadens apterande till stall, instämmer jag med Herr af Klint. De skjul, som nu äro uppförda för smålandshästarne, äro, såsom man kan förstå, ej synnerligen tjenliga, då de äro öppna, men skulle de sammanföras, blifve de ganska dugliga för ändamålet. Det har blifvit af en ledamot i Stats-Utskottet sagdt, att någon synnerlig svårighet att finna tomt för ridhus ej torde kunna förefinnas, i ty att staten väl borde ha tillgång på tomter i en raserad fästning. Förhållandet är emellertid, att Kronan bortlemnadt dessa raserade fästningsvallar till staden för att åstadkomma en bestämd reglering af gränserna för artilleriets exercisplats och att det i öfrigt i Christianstad är ganska ondt om tomter för Kronan disponibla som äro lämpliga. Samme ledamot af Utskottet har äfven yttrat till mig, att man kunde läsa mellan raderna att meningen vore att i Christianstad sammandraga de båda etablissementerna i Landskrona och Christianstad. Jag tror, att det är rådligast att vi icke försöka läsa mellan raderna för hvarandra, utan att vi hålla oss till hvad som står skrifvet på raderna. I Utskottets betänkande läses ganska tydligt, att, sedan förra Riksdagen beslutat ökande af Vendes regemente, anslag nu borde nekas som skulle göra regementet brukbart, likasom jag i Kongl. Maj:ts proposition finner lika tydligt uttaladt, att det är en lifsfråga för Vendes regemente att få ett ridhus der manskapets hästar kunna dresseras. Jag är för min del fullt förvissad, att det ej skall komma i fråga att förflytta Landskrona etablissement till Christianstad. Ett etablissement, så vackert som det i Landskrona lofvar att blifva, öfvergifver man ej gerna, och att sammanslå det åkande och ridande artilleriet i Christianstad anses, enligt hvad jag hört af herrar officerare vid Vendes Artilleri yttras, ingalunda vara lämpligt.

Jag yrkar afslag å Stats-Utskottets hemställan i den föredragna punkten och förenar mig med Herr af Klint.

Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Efter den utredning siste talaren lemnat, torde det vara öfverflödigt för mig att ingå i de särskilda detaljerna af frågan. Jag vill endast i detta hänseende upplysa, att, då jag såsom fortifikationsgeneral besökte Christianstad år 1869 och med anledning af det uppdrag chefen för fortifikationen erhållit om uppgörande af plan till etablissemmentets ordnande, tog det ifrågavarande ridhuset i skärskådande, fann jag detsamma i sådant skick som den siste talaren angifvet.

Ett skäl hvarföre det ansetts lämpligt att flytta det ena af det för smålandshästarna uppförda skjulen är, förutom det större gagn man derigenom skall kunna tillvinna sig af dessa byggnader, också det, att — då den nya ridhusbyggnadens uppförande ej längre borde uppskjutas — det var nödvändigt att åt densamma bereda en fast byggnadsgrund, och att den plats, hvarå stallskjulen äro uppförda, är den enda fullt lämpliga, som för ändamålet fanns att tillgå. Jag tror således att med ett uppskof att uppföra ridhuset ej något skulle vara vunnet. Hästarne måste dessutom ha stallrum, och att ändra den gamla stall-lokalen blir, såsom här redan visats, antagligen allt för dyrt, i förhållande till det tvifvelaktiga gagn man derned skulle vinna.

Jag vill slutligen yttra ett par ord med anledning af Grefve Beck-Friis' förmenande, att, i händelse af behof, erforderliga tillgångar skulle kunna beredas å de anslag, som under Arméförvaltningen äro anvisade till materiel. Deribland finnes väl stora summor, men de äro disponerade för en mängd olikartade ändamål och få ej derifrån förryckas. Med det belopp af 100,000 R:dr som Grefve Beck-Friis angaf, förmodar jag, att han menade det som tillhör förtifikations-departementet, men detta anslag torde ej kunna för nu ifrågavarande ändamål användas. Från detsamma skall nemligen utgå medel till underhåll af kaserner för garnisonen i Stockholm, och landsorten med undantag af artilleriet, för upprätthållandet af diverse militära etablissemmenter, äfvensom till fästningarnes hela ordinarie underhåll. Der torde alltså inga tillgångar vara att påräkna, och ehuru jag ej för tillfället kan lemna bestämda uppgifter, tror jag mig dock med temlig tillförlitlighet kunna antaga, att den betydande reservation talaren omnämnde uppkommit derigenom, att en stor del af anslaget varit afsedt att utgå till artilleriets uppsättning, som ännu ej i hela sin omfattning kunnat ega rum, och att derigenom en större reservation för tillfället uppkommit, som dock ej torde kunna användas till andra ändamål än dem, för hvilka anslaget varit afsedt.

Herr vice Talmannen: Då jag ej finnes antecknad såsom reservant mot Utskottets hemställen uti ifrågavarande punkt, följer deraf, att jag inom Utskottet deltagit i dess förevarande beslut. För mig har den omständighet, som redan af en föregående talare blifvit framhållen, eller att frågan ej syntts vara tillräckligt utredd, varit en anledning, hvarför jag ej ansett mig böra bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Jag får tillstå att under början af den diskussion, som här i denna fråga egt rum, jag kände mig tveksam, huruvida jag i detta fall borde förändra min mening, men under samma diskussions

fortgång har jag funnit mig böra vidhålla den af mig i Utskottet omfattade åsigt.

Utan att ingå i granskning af åtskilliga förhållanden, som jag af bristande lokal- och sakkännedom ej tilltror mig kunna bedöma, håller jag mig endast till frågan: om detta hus lämpligen kan förändras till stall eller icke. Då har under denna diskussion af personer, hvares både lokal- och sakkännedom icke kan i någon måtto betvivlas, blifvit yttradt, af en, att detta ridhus för 25 år sedan var så beskaffadt, att han trodde, att det numera endast kunde lefva kvar i minnet, och att den plats, det då intog, nu endast skulle utgjorts af en planerad tomt, och af en annan, att, enligt officiella intyg, sparrarne voro förstörda af mask och stolparne uppruttna ner till. Vid sådant förhållande hemställer jag, om det icke måste förefalla hvar och en högeligen olämpligt att nedlägga kostnad på försök att iståndsätta ett sådant hus och äflas att bibålla detsamma, för att använda det till stall. Jag vill nu ej yttra mig om det utaf Herr af Klint föreslagna beloppets storlek, men äfven om detta belopp, 44,100 R:dr, vore tillräckligt, synes mig, på grund af de lemnade upplysningarne, att dessa penningar skulle komma att illa användas. Jag tror således, för min del, att det kan vara skäl att tillsvidare se tiden an och tills ett följande år afvakta en framställning, som jag vågar hoppas måtte blifva byggd på en mera fullständig utredning af förhållandena än denna.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Hallenborg: Jag anhåller endast att få återtaga mitt yrkande om bifall å den Kongl. propositionen och förenar med Herr af Klint i det af honom framställda förslaget.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmanen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels utaf Herr af Klint, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställning, skulle bevilja 44,100 R:dr till ridhus- och stallbyggnader i Christianstad; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på antagande af Herr af Klints förslag, då svaren likaledes utföllo med blandade ja och nej, hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med många såväl ja som nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 37:de punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 6, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan och beviljar 44,100 R:dr till ridhus- och stallbyggnader i Christianstad.

Omröstningen företogs; och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—33;
Nej—49.

38:de punkten.

Herr af Klint: Jag anhåller om afslag på Utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Utskottet, som nu afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, har dock icke vågat underkänna "behovet af en ridhusbyggnad för de artilleritrupper, som komma att å Carlsborg förläggas", men fäst sig vid den olika siffran nu mot hvad för några år sedan begärdes för samma ändamål. Jag tillåter mig i anledning deraf, efter att hafva rådfört mig med sakkunnige personer, att anföra, att denna olikhet i siffror icke är så stor, som man i allmänhet tror. Det är visserligen en sanning, att för ett par år sedan begärdes icke mer än 23,000 R:dr för stall- och ridhus jemte kasern-servis; men detta stall, som då var fråga om, var icke annat än ett provisionelt skjul, ämnadt att begagnas på sommaren och föga dyrbart. Kasernservisen inskränkte sig till det högst nödortfuga af alla inventarier och kunde icke heller kosta så mycket, hvarföre summan egentligen afsåg uppförande af en ridhusbyggnad. Då hvar och en inser, att priset sedan dess har i betydlig grad stigit, tror jag icke, att den af Kongl. Maj:t nu begärda siffran 28,000 R:dr är för hög, hvarföre jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Stjernblad: Att behof förefinnes af en ridhusbyggnad å Carlsborg, då de fältbatterier, som komma att der förläggas, blifva uppsatta, är klart och tydligt och torde af ingen bestridas. Detta har Utskottet icke heller gjort; men en annan sida af saken och en principfråga derjemte är, att hvarje behof bör utredas, icke allenast till dess ändamål, utan äfven till dess kostnad. Att så icke vid detta tillfälle har skett, torde Herrarne finna, om man går till den Kongl. propositionen. Der säges, att ritning och kostnadsförslag för en dylik byggnad i Landskrona utvisade, att det begärda anslagsbeloppet af 28,000 R:dr, för ifrågavarande ändamål erfordrades; men dervid är att anmärka, att det ridhus, som byggdes i Landskrona, är afsedt för jemnt dubbel så stor styrka som å Carlsborg, då i Landskrona 4 batterier äro förlagda under det å Carlsborg endast 2 batterier skola uppsättas. Nu är det klart, att ett ridhus till storlek måste rätta sig efter det antal hästar och rekryter, som der skola dresseras och inläras. I ena fallet kan möjligen behövas ett ridhus för 2 volter, i det andra kanske blott för en. Dessutom är det icke sagdt, att kostnaderna för uppförande af en sådan byggnad äro de samma i Westergötland som i Skåne. Mig synes således, att saken icke är fullt utredd; och då så bör vara och då Stats-Utskottet vid alla före-

gående riksdagar följt den åsigt att icke tillstyrka något anslag, utan att saken i alla dess detaljer är fullt utredd, tror jag, att det är i sin ordning att icke nu bifalla detta anslag. Skulle det vid nästa riksdag visa sig, att dessa två batterier, hvilka skola förläggas å Carlsborg, äro under bildande och att för dem ett ridhus behöfves, är det lätt för Kongl. Maj:t att då framlägga förslag med begäran om anslaget för år 1874.

Jag yrkar följaktligen bifall till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Jag vill tillägga några ord till hvad Herr af Klint nyss nämnde, så mycket mer som den siste talaren påpekat nödvändigheten af denna byggnad, så snart uppsättning af dessa batterier å Carlsborg egt rum. Enligt planen skall detta ske under nästa år, och då fordras väl, att, i samma stund dessa batterier äro uppsatta, ett ridhus finnes, för så vidt man icke vill lemna truppen utan öfning. Man har väl påstått, att detta anslag skulle vara för stort i jämförelse med kostnaden för ett annat ridhus, som skulle vara afsedt för dubbelt så stort antal batterier; men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att denna anslagssumma, som här är begärd, var uppgjord efter år 1871 års priser. Att i närvarande stund en icke obetydlig stegring i pris inträdt mot hvad förhållandet var år 1871, torde erkännas, och den siste talaren måste medgifva, att det icke är hästantalet ensamt som bestämmer huru stort ett ridhus bör vara. Möjligen behöfves å Carlsborg ett mindre ridhus än i Landskrona; men då man tager i betraktande, att priset för en dylik byggnads uppförande år 1874 måste sättas högre än för år 1871, torde det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet icke kunna anses för högt beräknadt.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Ekman, Carl: Jag vågar visserligen icke hysa någon stor förhoppning, att detta ridhus skulle kunna byggas för lägre belopp, än det Kongl. Maj:t begärt. Det är derföre icke af sådan anledning, som jag måste motsätta mig ett bifall till den nådiga propositionen. Deremot tager jag mig friheten att fästa uppmärksamheten på, att här icke finnes någon plan uppgjord, huru detta ridhus skall komma att se ut, ej heller någon fullständig kostnadsberäkning deröfver; utan man har tagit en beräkning från en helt annan ort, der en sådan ridhusbyggnad förut blifvit uppförd och tillämpat samma beräkning här. Olika orter hafva dock helt olika pris på alla de materialier, som användas för en dylik byggnad, och jag vågar hemställa, huruvida det kan vara rätt att lägga till grund en sådan utredning, som här föreligger, för det beslut, som skall fattas. Vi hafva så ofta kommit i erfarenhet, huruledes byggnader som blifvit uppförda för statens räkning icke stannat vid de kostnader, som förespeglats, och jag tror, att man häraf borde för framtiden hemta den lärdom att icke bevilja något anslag, utan att man förut har en fullständig utredning af frågan. På dessa skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Kammaren har nyss bifallit uppförandet af en ridhusbyggnad på ett ställe, der en sådan byggnad redan finnes; nu är det fråga om uppförande af ett ridhus på ett ställe, der sådant icke förut finnes, men der en trupp med hästar skall förläggas; och man har lagt mycken vikt på att öfning skall kunna meddelas åt denna trupp. Då synes det mig, att man väsendtligen frångått denna åsigt, då man vill på ett ställe, sådant som detta, uppsätta en artilleritrupp under förutsättning, att dess hästar skola stå obegagnade hela vintern. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nädiga framställning; gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren likaledes utföllo med många såväl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 38:de punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 6, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—30.

Nej—43.

39:de—45:te punkterna.

Biföllos.

46:te punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då icke bland Utskottets ledamöter finnes någon enda, som anmält reservation mot beviljandet af ifrågavarande anslag, ser jag deri föga utsigt till framgång för min motion; men på samma gång ett bevis på den öfvertygelse, som tyckes vara allmänt rådande inom representationen, att vi hafva outtömliga tillgångar att använda. Om i den Kongl. propositionen funnits någon utredning angående antalet af de skarpskytteföreningar,

som finnas kvar till namnet, icke till gagnet, hade man haft möjlighet att räkna ut hvad hvarje sådan vapenålskande mans öfning kostar staten om året, men då man allt som oftast sett i tidningarna under en följd af år, att den ena skarpskytteföreningen efter den andra blifvit upplöst, kan man med anledning af det förhållande att på sednare tiden dylika anmärkningar allt mera sällan förekommit, deraf draga den slutsats att föga mera finnes att upplösa, och jag skulle då tro, att anslaget hade kunnat tåla åtminstone någon ned-sättning. Sedan jag tillkännagifvit detta såsom min enskilda tanke i frågan, har jag emellertid icke något yrkande att framställa.

Herr von Koch: I likhet med hvad jag vid föregående tillfäl-len gjort, protesterar jag äfven nu mot detta anslag och nöjer mig med att få detta till protokollet antecknadt.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

47:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: I den af Herr Johan Jönsson väckta motion har blifvit föreslagen den inskränkning, "att frivillig skarpskytteförening, som egt bestånd i tio på hvarandra följande år, skulle utan lösen få behålla de till densamma från kronans förråd utlemnade flintlåsgevären" etc. Det finnes åtminstone i denna motion någon gräns; och jag tror, att, om man bifölle motionen på det sättet, den hade föga att betyda, ty troligen blir det svårt att uppleta så långlifvade skarpskytteföreningar; men såsom motionen nu är af Utskottet tillstyrkt, kan en skarpskytteförening bildas i dag och om några dagar med Kongl. Maj:ts tillåtelse från kronans förråd erhålla gevär och sedermera få lösen derför efterskänkt om några månader. Jag kan icke finna det vara skäl, att på detta sätt skänka bort något, hvarföre jag anhåller om afslag på Utskottets hemställen.

Grefve af Ugglas: För min del får jag säga, att jag anser, att det varit bättre om denna motion icke kommit fram; och det är en sådan småsak, som den rör, att det knappt är värdt att bifalla densamma; men likväl har det visat sig, efter hvad det upplystes i Stats-Utskottet, att, sedan skarpskytteföreningar blifvit upplösta, man icke kunnat få reda på de till dem utlemnade gevären, hvilka naturligtvis skulle återställas. Detta är ett kinkigt förhållande att ordna, och ehuru Utskottet för sin del icke ansett, att Riksdagen borde hemställa till Kongl. Maj:t om någon bestämd eftergift för en eller annan skarpskytteförening, då åtskilliga sådana redan erlagt den lösen, som blifvit fastställd, har Utskottet emellertid, då Kongl. Maj:t icke eger att skänka efter något af statens egendom, velat tillstyrka ett be-myndigande åt Kongl. Maj:t att, då det visar sig att staten icke kan få ut sin rätt, medgifva, att denna efterskänkes. Det är icke något annat Stats-Utskottets betänkande innehåller, och jag tror derför, att Herrarne gerna kunna bifalla detsamma.

Herr

Herr Statsrådet, Friherre Leijonhufvud: Jag vill endast upplysa, att det icke så sällan händt, att skarpskytteföreningar kommit till Kongl. Maj:t med anmälan, att de önskade behålla sina gevär, och sedermera anhållit, att lösen därför måtte nedsättas eller efterskänkas. Kongl. Maj:t har då vanligen tagit saken i förnyadt öfvervägande, och då gevären varit af äldre konstruktion, har priset blifvit satt så lågt som möjligt. Jag anser därför, att detta medgifvande är temligen oskyldigt, och att det icke kommer att missbrukas; ty om gevären haft något värde, hafva skarpskytteföreningarne verkligen fått betala det.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå, framställdes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå, då svaren likaledes utföllo med blandade ja och nej; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med ja och nej i blandning besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

48:de punkten.

Lades till handlingarne.

49:de punkten.

Grefve af Ugglas: Vid förra riksdagen, då Kongl. Maj:t framställde begäran om anslag för uppförande af den exercisbyggnad, för hvilken då kostnaden upptogs till 32,944 riksdaler 52 öre, yttrade Stats-Utskottet: "Utan att vilja bestrida, att tillgången på särskildt exercishus skulle på det ifrågavarande regementets utbildning i vapenföring verka fördelaktigt, har Utskottet dock ansett detta anslagsbehof vara af beskaffenhet att böra stå tillbaka för de många angelägnare föremål, som under denna Hufvudtitel förekomma". Denna gång har Utskottet uttalat sig något annorlunda, då det säger: "om det än för ifrågavarande regemente vore fördelaktigt att för sina öfningar ega tillgång till en särskild, därför afsedd byggnad, torde emellertid äfven under nuvarande förhållanden lämpligt utrymme för dessa öfningar icke saknas". Skulle man nu, på grund af ett sådant uttalande af Utskottet, bifalla dess hemställan om afslag å Kongl. Maj:ts proposition, är det också klart, att nästa gång frågan härom förekommer, äfven den der fördelaktigheten försvinner. Det är visst sannt, att utrymme för närvarande icke saknas, men hurudant är detta? Jo, öfningarne måste företagas på höskullarne, der det är kallt och dragigt, och der man således vid kylig väderlek icke kan öfva truppen, och för öfning med lans saknas helt och hållet utrymme. Dertill kommer, att, ehuru en utgift för detta behof erfordras, en icke så obetydlig besparing skall uppstå, om detta bifalles;

ty för att i närvarande stund göra det möjligt att hafva öfningarne på höskullarne, kan man icke begagna sig af tillfället att inköpa foder å de tider, då det kan fås för bästa priset, emedan så mycket utrymme på höskullarne upptages för trupperns öfning. Då det icke kan vara lämpligt att, vid ett regemente, der befälet nedlagt en sådan omsorg på regementets utveckling, och hvilket såsom kavalleriregemente står så högt som detta, ställa så till att det i vissa fall icke kan erhålla tillräcklig öfning, får jag för min del, både på grund af det orätta i Utskottets motivering och på grund af behovet för regementet, anhålla om afslag på Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Herr Ekman, Carl: Med anledning af den siste talarens yttrande, att Utskottets motivering icke skulle stå i öfverensstämmelse med hvad föregående Riksdags Stats-Utskott yttrat, vågar jag fästa uppmärksamheten på slutet af den punkt, hvars början talaren uppläste, och deri Utskottet säger: "förevarande anslagsbehof har derföre icke syntts Utskottet vara af den angelägna beskaffenhet, att icke med dess fyllande kan tills vidare anstå". Då denna slutmening eignas det afseende, som den förtjenar, tror jag, att, i sammanhang med försatsen, frågan icke står på annan punkt nu, än vid förra riksdagen, hvarför jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Reutersvärd: I anledning af den siste talarens yttrande, att detta anslag kunde utan fara uppskjutas, vill jag blott påpeka, att det i denna stund icke torde finnas något skäl från statsverkets sida för ett sådant uppskof, ty man läser väl icke vilja påstå att det fattas medel för ifrågavarande ändamål; då dessutom nödvändigheten af detta behof är fullt konstateradt samt det för hvarje år blir dyrare att uppföra en sådan byggnad som denna, får jag, för min del, yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets betänkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning; gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Vid ånyo skedd föredragning af Stats-Utskottets den 1 och 5 dennes bordlagda Memorial N:o 16, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor, rörande anslagen under Riksstatens Första och Andra hufvud-

titlar, godkändes de i 1:sta och 2:dra punkterna föreslagna voteringspropositioner och lades den 3:dje punkten till handlingarne.

Anmälades och bordlades från nedannämnde Utskott och Kansli-deputerade inkomna utlåtanden och memorialer, nemligen från:

Konstitutions-Utskottet:

N:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om ändring af § 1 mom. 1, 3 och 9 i Tryckfrihets-förordningen;

N:o 6, med anledning af väckt motion om tillägg i 3 § i Tryckfrihets-förordningen;

N:o 7, med anledning af väckt motion om ändring af 53 § Riksdagsordningen;

N:o 8, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll;

Stats-Utskottet:

N:o 9, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Sjunde hufvudtitel;

N:o 17, angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid som förflutit sedan början af 1872 års riksdag;

N:o 18, i anledning af Riksdagens år 1872 församlade Revisorers berättelse, om verkställd granskning af de under Kongl. Kommerskollegii förvaltning ställda fonder och medel;

N:o 19, i anledning af Riksdagens år 1872 församlade Revisorers berättelse, angående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1870;

N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om eftergift af Henrik Nilsson i Ullarp och Johannes Nilsson i Lynga ådömd ersättning för Kronans förlust å arrende af indragna bostället Kärreberg N:o 3 i Alfshögs socken och Faurås härad af Hallands län;

N:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om upplåtelse till staden Halmstad af tomter, tillhörande de fordna fästningsverken derstädes;

N:o 22, i anledning af väckt motion om anvisande till disposition af hospitalet i Vadstena af ett årligt anslag från och med år 1864 till så stort belopp, som svarade mot grundröntan å qvarnen N:o 12 Öjebro i Herrberga socken, Vifolka härad;

N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om eftergift till förmån för staden Halmstad af Kronans rätt till danaarf efter enkan Helena Stjernström, född Höök;

N:o 24, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om indragning på vissa vilkor till statsverket af den för närvarande åt Christianstads stad upplätta rätt öfver Skillinge fiskeläge;

Banko-Utskottet:

N:o 7, i anledning af Ombudsmannen vid Göteborgs lånekontor C. F. Jacobssons ansökan om eftergift af honom åliggande betalningsskyldighet för falska lånehandlingar;

Lag-Utskottet:

N:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående åtgärder för betryggande af skogens framtida bestånd och bevarande af Lapparnes renbetesrätt inom Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker;

N:o 12, i anledning af väckt motion om ändring i gällande lag angående tioårig preskription;

N:o 13, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande lags stadganden angående dels mannens målsmansrätt öfver hustrun och dels giftorätt i bo;

Kansli-deputerade:

N:o 3, i anledning af framställning om aflåtande af underdånig skrifvelse angående Deras Majestäter Konungens och Drottningens kröning under innevarande riksdag;

Första Kammarens Tilljälliga Utskott:

N:o 2, i anledning af väckt motion derom, att alla studerande vid rikets universitet, som ämna inträda i presteståndet, böra före afläggande af de egentliga embetsprofven, så framt de ej aflagt filosofie kandidat-examen, undergå den teologico-filosofiska examen.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ e. m.

In fidem
O. Brakel.